

Kramerius 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Moravská zemská knihovna v Brně poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů Digitální knihovny MZK podléhá autorským právům. Využitím Digitální knihovny MZK a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z Digitální knihovny MZK není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Všeobecná státověda**

Autor: **Jellinek, Georg**

Vydavatel: **J. Leichter**

Vydáváno v letech: **1906**

Stránky: [III], 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534

Joachim

VŠEOBECNÁ STÁTOVĚDA.

NAPSAL

DR. JIRÍ JELINEK,
PROFESSOR PRÁV NA UNIVERSITĚ HEIDELBERSKÉ.

PŘELOŽIL

DR. BŘETISLAV FOUSTKA

ZA PŘÍSPĚNÍ DRA. JAR. FRAŇKA
A PROF. JINDŘICHA NEUDERTA.

V PRAZE.
NÁKLADEM JANA LAICHTERA NA KRÁL. VINOHRADĚCH.
1906.

HLAVA ČTRNÁCTÁ.

VLASTNOSTI STÁTNÍ MOCI.

I. Suverenita.

1. Dějiny pojmu suverenity.

U žádného základního pojmu státoprávního není více zapotřebí poznati dějinný jeho vývoj nežli u pojmu suverenity. Avšak neběží tu snad o dějiny literatury, obírající se pojmem suverenity, o poznání rozličných odstínů, jakých nabyl u jednotlivých spisovatelů.¹ Následující nástin podá poučení, že jde především o poznání historicko-politických poměrů, z nichž se pojem ten vyvinul.

¹ K dogmatické stránce dějin, týkajících se pojmu svrchovanosti srovn. Haucke: Bodin, Eine Studie über den Begriff der Souveränität, 1894 (v Gierkových Untersuchungen zur deutschen Staats- und Rechtsgeschichte, 47) str. 47. Landmann, Der Souveränitätsbegriff bei den französischen Theoretikern, 1896. Dock, Der Souveränitätsbegriff von Bodin bis zu Friedrich dem Grossen, 1897. Dock, Revolution und Restauration über die Souveränität, 1900. Rehm, Geschichte d. Stw. 192 nn., Allg. Staatslehre, 40 nn. V literárních dějinách sice se často mluví o »vývoji«, ale přes to pro celé epochy není vývoje toho v nich vidět. Spíše se theorie často točí v kruhu, takže omyly 16. století jsou zřejmě patrný ještě u mnohých spisovatelů doby přítomné.

Suverenita, svrchovanost, jest svým dějinným původem představa politická, jež se později zhutnila v představu právní. Neodhalili ji učenci světa odcizení ve své pracovně, nýbrž mohutné mocnosti, jejichž boj vyplňuje svým obsahem staletí, vznítily ji k životu. Tento dějinný pochod nebyl dosud nikde zevrubně vylíčen. Další řádky mají podati jeho nástin v hrubých rysech.

1. Význačnou známkou státu, jímž se liší tento od všech jiných druhů lidské spopolitosti, jest dle Aristotela *autarkie*, samostačitelnost.¹ Tento antický pojem nemá s moderním pojmem svrchovanosti nejmenší příbuznosti. Samostačitelnost značí antické státovědě vlastnost státu, skrze niž lidská snaha po doplnění dochází nejúplnějšího ukojení. Stát musí tedy býti tak utvářen, aby dle přirozené své povahy nepotřeboval žádného jiného pospolenství, jež by ho doplňovalo; neodporuje však nijak jeho podstatě, jestliže v té neb oné příčině jest závislý na nějakém pospolenství. Jenom musí míti v sobě možnost existovati nezávisle na tomto nadřaděném státě, jenž tudíž není žádnou nutnou podmínkou jeho existence.² Jenom pro stát ideální požaduje Aristoteles nejen potenciální, nýbrž také aktuální nezávislost na zevnějšek, jež však není založena snad

¹ πόλις — πάσης ἔχουσα πέρας τῆς αὐταρκείας. Pol. I. 1252 b, 28.

² μή γάρ ἐν τῶν ἀδυνάτων ἢ πόλιν ἄξιον εἶναι καλεῖν τὴν φύσει δοῦλην. αὐτάρκης γάρ ἡ πόλις, τὸ δὲ δοῦλον οὐκ αὐταρκες. Pol. IV, 1291 a, 9 nn. Právě stav Řecka po bitvě u Chaironeie byl by musil Aristotela uvést na zcela jiný názor o podstatě polis, kdyby byl právní a faktickou nezávislost pokládal za podstatný znak státu. S výrokem však, že polis svou přirozeností není určena k závislosti, mohly se ovšem faktické poměry závislosti snést.

v jeho podstatě jako nejvyšší moci, nýbrž v jeho vnitřním stavu, ve vlastním svém ukojení všech svých potřeb.¹

Z pojmu samostačitelnosti tudíž neplynou žádné důsledky o vzájemných poměrech empirických států, o rozsahu vladařské kompetence, jež jim vzhledem k vnitřním záležitostem přísluší. Samostačitelnost není žádnou právní kategorií, nýbrž kategorií mravní, jsouc základní podmínkou, na níž závisí splnění státního účelu, jenž záleží v εὖ ζῆν, v dokonalém žití.

Tento pojem má hluboké kořeny v hellenském názoru světovém a životním a může jen odtud býti pochopen. Antická πόλις jest to právě, jež má mravní možnost uzavřít se od ostatního světa, protože chová v sobě všechno, co nejenom ukojuje životní potřeby, nýbrž co také život činí člověku cenným a drahým. Polis nepotřebuje světa barbarského, ba ani sesterských měst řeckých, aby splňovala svůj úkol. Pojem samostačitelnosti dokonce nijak nepoučuje o svobodném rozhodování státu nad svým počínáním, nad svým právem a svou správou, nad svou vnitřní a vnější politikou.

To nám bude patrné, všimneme-li si, jak pojem tento chápou kynikové a později stoikové, u nichž se stává podstatným znakem jednotlivce ideálního, mudrce.²

¹ Srov. Polit. VII, 1826 b. Obyvatelstvo nejlepšího státu má býti tak četné, jak toho vyžaduje samostačitelnost, a země má sama poskytovat nutné produkty: τὸ γὰρ πάντα ὑπάρχειν καὶ δεῖσθαι μηδενὸς αὐταρκες, a tudíž míti mravní a hospodářskou nezávislost, nikoli právní. Srov. i Rehma, jenž v Geschichte d. Staatslehre 91 nn. přesvědčivě dokázal, že Aristotelovu pojmu státu nikterak se nepřičí poměry závislosti.

² Obě školy prohlašují souhlasně, že samostačitelnost cnosti postačuje k blaženosti. Diog. Laert. VI, 11; VII, 65. O autarkii

Nejvyšší věc, o niž má kynik a stoik usilovati, jest samostačitelnost, kterou poskytuje jenom cnost; je-li kdo cnostný, stává se tím na všech zevnějších poměrech tak nezávislý, že si zjednáva možnost řádně plniti mravní předpis. Z toho sice kynikové dovozovali, že mudrc není vázán státním řádem,¹ stoikové však nijak nevyžadovali zevnější, právní nezávislosti na státu.² Stoik se má účastniti státního života; jenom když mu zevnější mocnosti brání v dosahování nejvyššího cíle, když zevnější rozkaz ho nutí k něčemu nedůstojnému, může mu tím uniknouti, že se dobrovolně rozžehná s životem. Stoický mudrc sám sobě dostačující jest právě protějškem k suverennímu jednotlivci, jak jej s oblibou kreslí moderní nevázanost. 22/11.

Že středověk pod vlivem nesmírné autority Aristotelovy bez okolků přijal jeho učení o státě jako o *perfecta communitas*, je zdůvodněno celým vědeckým duchem onoho období.³ Kouzlo antického určování pojmu poutalo však také moderní duchy často i tam, kde si počínali způsobem tvůrčím. To se jeví také u Hugona Grotia, u něhož poukaz na klassický citát nejednou stojí na místě důkazu. V jeho definici státu

u kyniků jedná Kaerst na uv. m. 29 nn. Stoickou autarkii případně líčí Hildenbrand na uv. m. 507 nn.

¹ Neobsahuje snad proslulá alternativa: zvíře nebo bůh — kterou Aristoteles staví těm, kdož se neúčastní státu buď pro nemožnost účastniti se pospolitosti nebo pro samostačitelnost — ironický hrot proti kynikům?

² Byť stoikům stát nebyl žádnou podmínkou blaženosti, tož přece zase svému ideálnímu státu světovému připisují samostačitelnost, takže vedle mudrcovy samostačitelnosti jeví se tu i samostačitelnost kosmu. Viz Kaersta, str. 76.

³ Gierke, Althusius, str. 229.

vyskytá se — půl století po Bodinovi — znovu samostačitelnost jako podstatný znak. Jeho *coetus perfectus liberorum hominum*,¹ dokonalá pospolitost lidí svobodných, není nic jiného nežli Aristotelova *κοινωνία αὐτάρκης*. Marně však pátráme u Grotia po vnitřní spojitosti autarkie s novým učením o svrchovanosti, jež ovšem u něho jeví podstatný pokrok. A právě zakladatel vědecké theorie mezinárodního práva byl by měl rozhodně pohnutku, aby si dal otázku, zdali lze klassické vymezení pojmu o státě sloučiti s uznáním mezinárodního práva a společenství států, jímž je právo to podmíněno. Jest-li samostačitelný stát nejvyšší formou, v jaké se jeví politická existence, tož pro stát takto utvářený jest sice obrana proti cizím státům možna, avšak nikoli trvalý a k povznesení kultury směřující pokojný styk s jinými státními pospolitostmi. Neboť všecken styk zakládá se s psychologickou nutností na snaze po doplnění, vznícené potřebami hospodářskými a duševními, o kteréž snaze antické učení ovšem prohlašovalo, že dochází v státě svého naprostého ukojení.

Nelze se diviti, že ještě v přítomné době tvrzení o samostačitelnosti státu dosud v literatuře státovědecké má svůj úkol.² Takové otřelé pojmy stanou se časem běžnou duševní mincí, jež putuje z ručky do ručky, a při níž se konečně lidé zapomínají ptáti, zdali snad zatím nepřišla z oběhu.

Také v jiných řeckých poučkách, jež jednají o povaze státu, nelze nalézti žádného poznání o tom, co

¹ De iure belli et pacis I, 1, § 14.

² O samostačitelnosti jako vlastnosti státu jedná dnes ještě na př. Haenel, Studien I, 149, Staatsrecht I, 113. Ovšem každý autor připisuje starému onomu slovu obyčejně nový význam.

znamená moderní pojem suverenity. Když Aristoteles mluví o *κύριον*, o nejvyšší moci ve státě, není v tom nic společného s teorií, že nutným znakem státní moci je svrchovanost.¹ Neboť všední faktum, že ve státě někdo musí poroučeti a míti nejvyšší moc rozhodovací, a že tudíž musí vládnouti, bylo známo již před všelikým vědeckým přemítáním o státě. Vláda a svrchovanost však není totéž, jak dokážeme v dalším průběhu. Moderní představa svrchovanosti není také nikterak obsažena ve slovech, jichž se Grotius z Thukydidy dovolává pro zevrubnější určení státní moci: Thukydidés mluví totiž o Delfských a zve je *αὐτονόμους, αὐτοτελείς, αὐτοδίκους*;² avšak slova ta znamenají spíše jen, že tato obec má vlastní zákony, vlastní prameny příjmů, vlastní úřady, což beze vší pochyby bylo za všech časů také u nesuverenních svazů.

Jako Řekům tak i Římanům zůstala představa suverenního státu cizí. Římské myšlení — vždy praktické — neslo se k dané skutečnosti. Pro tu však nebylo nejmenší pohnutky, srovnávati římský stát s nějakými mocnostmi vedle něho a pod ním stojícími, aby se odtud proň zjednal zvláštní znak. Naopak, uznání a zdůrazňování svrchovanosti bylo by zhola odporovalo římské politice, která ráda popřávala zdání samostatnosti národům, *qui maiestatem populi Romani comiter servant*. Výrazy však jako *maiestas*, *potestas* a *imperium* označují velikost a moc národa římského, moc občanskou a vojenskou moc velitelskou. Neříkají však nic o obsahu

¹ Srvn. Rehm, *Geschichte* 95 nn., zvl. pak 102, kde se dovozuje, že výrazem *κύριον* dlužno rozuměti nikoli nejvyšší moc právní, nýbrž nejvyšší moc sociální.

² Thukydidés. V, 18.

a mezích státní moci, o nezávislosti Říma na zahraničních mocnostech. Ciceronova definice státu,¹ jediná, jež se nám od Římana dochovala, stojí co do jasnosti a určitosti značně za výměrem Aristotelovým. Ovšem v Římě až do pozdních dob udržela se v živém vědomí myšlenka, že národ je pramenem všelike veřejné moci, ale otázka, kdo v státě má nejvyšší moc, jest — jak uvedeno — zcela něco jiného nežli otázka po svrchovanosti státu. O rozsahu a plnosti moci příslušící národu nenalzáme žádného výkladu. Právníci prostě konstatují, v jaké formě svá práva prováděl. Že bytí a poznání jsou dvě různé věci, nelze snad nikde lépe studovati nežli v Římě, jehož faktická moc a mohutný cit moci nezbudil přiměřené theoretické formulace státního pojmu.

2. Že však starověk nemohl dospěti k poznání svrchovanosti, má důležitou historickou příčinu. Chybělo totiž starověku, co pouze a jediné mohlo představu suverenity uvést na vědomí: protiva totiž státní moci k jiným mocnostem.

Moderní stát liší se od antického příkře tím, že z počátku byl s různých stran popírán; musil si tudíž teprve v tuhém zápase svou existenci vybojovati. Tři mocnosti v průběhu středověku popírají jeho samostatnost. Nejprve církev, jež chce stát nutiti, aby byl jejím služebníkem, pak říše římská, jež jednotlivému státu přiznává pouze platnost provincie, konečně velicí lenníci a korporace v státě, které se cítí svéprávnými mocnostmi vedle státu a proti státu.

¹ Res publica = res populi. Populus autem non omnis hominum coetus quoquo modo congregatus, sed coetus multitudinis iuris consensu et utilitatis communione sociatus. De Republ. I, 25, 39.

V boji s těmito třemi mocnostmi vznikla představa svrchovanosti, kterou bez znalosti tohoto boje nelze pochopiti. Suverenita jest — budiž ten výraz dovolen — pojmem polemickým, nejprve defensivním a později offensivním.

V boji mezi státem a církví vynořují se v středověku tři názory. Stát jest církvi poddán, stát jest církvi roven, stát stojí nad církví. Theorii o dvou mečích v obou dvou odstínech zastupují prvé dva názory, k nimž na počátku 14. století přistupuje názor třetí. V poslednějším období však Francie myšlenku o vrchní moci státu proměnila v historické faktum. Avignonské papežství poprvé od dob Ottonů představovalo zřejmě povýšenost státu nad církví. Vznik vědomí svrchovanosti sluší hledati nikoli v boji císaře s papežem, nýbrž v poměru francouzského krále k vrchní hlavě církve. Politická literatura, těsně sevřená pouty scholastiky, měla až k výpadu, který francouzský král na konci 13. století podnikl proti Římu, před očima hlavně protivu mezi sacerdotium a imperium, jako protivu duchovní a světské moci vůbec, nikoli jako protivu mezi papežstvím a jednotlivým určitým státem, poněvadž idea říše hned zpředu popírala ideu státu. Počínající věda právní má ve svých publicistických vývodech za základ nikoli daný politický svět, nýbrž oficiální theorii církevní; a jestliže se později obrací také více k poměrům skutečným, tož se jí bránilo, aby se nestala samostatnou vědou o státě, a to jednak respektováním církevně politické nauky — kterou nikdy nebylo lze pominouti — jednak pak celým rázem středověké literatury, světa se vzdalujícím a nedopouštějícím rozvinutí smyslu pro skutečnost, leč v úzkých mezích.

K tomu středověké státovědě chybí jasné poznání o státní moci jako podstatném prvku státním,¹ a tím již jest jí uzavřena cesta k poznání právní povahy státu.

Jakkoli také v dílech německého původu vlivem změněných poměrů doby je řeč o zvláštní povaze německého krále, tož přece nejprve ve Francii vlivem legistů a vlivem kleru poměrně na Římu nezávislého dospívá se k tomu, že se přímo proti sobě navzájem stavěl stát a církve a že se hlásala úplná nezávislost státu na příkazech církevních. Za sporu Filipa Sličného s Bonifácem VIII. a po tomto sporu vzniká ve Francii nebo aspoň za francouzského vlivu poprvé literatura, která energicky prohlašuje úplnou samostatnost státu vůči církvi. V duševním ovzduší Paříže klíčí také ideje Marsilia z Padovy, jenž s nevyrovnatelnou smělostí poprvé hájil myšlenku povýšenosti státní nad církví, zůstává s ní ovšem i v oné pohnuté době osamocen.

Druhá mocnost, která se v středověku postavila proti myšlence samostatného státu, jest císařství. Oficiální theorie, která ovládá státovědou až do reformace, řadí de iure všechny křesťanské státy v říši římskou. V přesném smyslu jest vládcem jen císař; jen on může dávat zákony, jen jemu přísluší plenitudo potestatis, monarchická úplná moc. S velkolepým oním pomíjením skutečného života udržuje se myšlenka o povýšenosti císařství nad všemi ostatními světskými mocnostmi ještě v době, kdy císařství pokleslo již na pouhý stín. Tak Bartolus² učí, že kdo tvrdí, že císař není pánem

¹ Riezler, Die literarischen Widersacher der Päpste zur Zeit Ludwigs des Baiers, 1874, p. 135 nn.

² Ad L. 24 D. De capt. et postlim. 49, 15. pozn. 7: Imperatorem qui diceret non esse dominum et monarchum totius orbis, esset forte hereticus.

a jediným vládcem celého okrsku zemského, jest kacíř. A také klassicky vzdělaný pozdější papež Pius II. píše Bedřichovi III., že mu po právu všichni národové jsou poddáni.¹

Tomuto oficiálnímu učení byly však na odpor — zejména po pádu Hohenstaufovců — skutečné poměry, jak byly na bíledni před očima všech. Francie a Anglie nestaraly se ani za mák o císařskou vrchnost anebo ji přímo popíraly.² Benátky tvrdily, že vždy stály mimo svazek říše. Také jiné italské republiky městské, jako především Florencie a Pisa, prohlašují se za obce, jež neuznávají vyššího vladaře, *civitates superiores non recognoscentes*. Theorie je nucena přihlížeti k těmto nárokům, činí to však tím způsobem, že právo knížat a státních obcí na samostatnost opírá o právní titul, který má být uznáván od samého císaře a který je založen v samém právním řádu říše. Po způsobu ryze středověkém a soukromoprávním uvádí se tato *nezávislost* zpět na císařské *privilegium*, na *promlčení*,

¹ Aeneas Sylvius, De ortu et autoritate Imperii Romani, proem. u. c. XXIII. (vyd. Argentorat. 1544, přitištěné k výtahu z Kornelia Nepota).

² Zejména francouzské království kladlo vždy důraz na svou nezávislost na Imperium. Srov. Glasson, Histoire du droit et des institutions de la France, V. 326 nn. Viollet, Histoire des institutions politiques et administratives de la France, 1898, II. 40 nn. Také Leroux, La royauté française et le saint empire romain (Revue historique sv. 49, 1892, 241 nn.), jenž se snaží prokázat uznávání imperia prvých Kapetovců a na str. 260 n. srovnává právní postavení Kapetovců k říši před interregnem s právním postavením exemptního biskupa, prohlašuje (na str. 286) primát, jenž byl císaři od Francie přiznán za věc politicky bezvýznamnou.

na držení od nepamětných dob.¹ Nikdy se však tato tvrzená nezávislost nevyvozuje ze státu samého, neboť tím by byla středověká státověda rozbořila základy, na nichž byla zbudována. Proto z nějaké příčiny králové, kteří byli osvobozeni od nadvlády císařovy, zůstávají přece ve svazku říšském. To vyslovuje na př. Bartolus zcela striktně: *Rex Franciae et Angliae licet negent se subditos Regi Romanorum, non tamen desinunt esse cives Romanos.*² Těmto knížatům přináležejí ovšem v jejich zemích všechna císařská práva, takže Baldus prohlašuje, že král ve své zemi jest císařem.³ Ale nikdy z té příčiny není císaři roveň, pročez ještě v 16. století Restaurus Castaldus tvrdí: *Rex Franciae licet etiam de iure non subesset imperatori, non tamen ipse est alter imperator.* Rovněž tak nezávislé republiky městské mají sice moc vykonávati všechna císařská práva, avšak

¹ Srovnej na př. Ubertus de Lampugnano: *Utrum omnes christiani subsunt Romano Imperio* (v *Zeitschr. f. gesch. Rechtswissenschaft* II, 253): »... dicamus, quod aliqui sint exempti ab Imperio Romano privilegio praescriptione vel quocunque modo alio.« Za příklad se uvádí *rex Franciae, Veneti, ecclesia Romana*. Dále Aeneas Sylvius, hl. XI.: *Cuncti profecto, qui sub iugo negant imperii, aut id privilegio se asserunt assecutos, aut virtute aliqua*. O těchto virtutes pak mluví se v hl. XIII. Podrobný výčet všech sem náležejících právních titulů příslušných knížatům a městům podává Restaurus Castaldus († 1564) v *Tractatus illustrium Ictorum de dignitate et potestate seculari*, t. XVI., Venetiis 1854.

² Na uv. m. čís. 6.

³ Ad L. 7 C De prob. 4. 19. Tento obrat se neustále vrací ve francouzské literatuře. Tak na př. již v *Somme rural* II, 1, p. 646 (ed. Le Caron, 1603): »Le Roy de France qui est Empereur en son Royaume peut faire . . . tout et autant que à droict Impérial appartient.«

císaři přece zůstává nudum ius, jež je vždy ještě dosti silné, aby císaři zjednávalo theoretickou přednost před všemi ostatními mocnostmi.

Nad to pak ještě zůstalo císaři nepopírané právo, jež nesluší pro tu dobu podceňovati. Jenom on může udělovati titul královský a s ním i výsady, které právo-
věda tehdejší s tím titulem spojuje.¹ Ještě Karel Smělý z Burgundu nadarmo se namáhal, aby od Bedřicha III. dosáhl hodnosti královské.² Proto císař nepopěrně vyniká nad krále, kteří ho sice obmýšlejí titulem veličenstva, aniž ho však od něho dosahují.

Ve Francii však odpor proti myšlence říšské splyne s myšlenkou státní nezávislosti na církvi. V tomto zřeteli však šli ovšem jen po stopách tendencí, které byly vyjádřeny v starých francouzských knihách právních jako právní přesvědčení Francouzů. »Li roy ne tient de nului fors de Dieu et de lui,«³ král neuznává žádného vyššího pána nad sebou, nemá svou říši od nikoho lénem. A tak se nejprve ve Francii literárně formuluje poučka, že král jest nezávislý.⁴ Ale nezůstala ušetřena odporu. Obracejí se proti ní důrazně ti, kdož vedeni jsou popudem bojovati proti všelike úchylce od středověké theorie. Právě proti Filipovi Sličnému, jenž proti papeži tak mocně hájí samostatnost své koruny, pronáší Bonifác VIII. na potrestání tato slova: nec insurgat hic

¹ Pfeffinger, Vittrarius illustratus, I, 424 nn.

² Bylo již vše připraveno k slavnostní korunovaci, když pojednou císař se tajně vzdálil. Pfeffinger I. 706. Také Bryce, The Holy Roman Empire, 11. vyd. 1892, 250 n.

³ Etablissements de Saint Louis, éd. Viollet, sv. I, 283; II. 135; III, 47 a na jiných místech.

⁴ »Li rois n' a point de souverain es choses temporiex.« Etabl. de Saint Louis, II, 270.

superbia gallicana, quae dicit quod non recognoscit superiorem: mentiuntur, quia de Jure sunt et esse debent sub Rege Romano et Imperatore.¹

Tomuto postupu myšlenky o státní nezávislosti dovede publicistická theorie dáti jen nedokonalý výraz. Pokud je pod vlivem představ aristotelských, není zhola s to, aby ohraničila státní svazek vůči jiným svazkům. Polis stává se v středověké státovědě městskou obcí, nad níž se pnou ještě regnum a imperium jako vyšší, státu rovné svazy.² Poměry italských měst vedou k tomu, že se ustaví kategorie civitatum superiores non recognoscentium, t. j. svobodných měst, jež nemají žádného městského pána. Tohoto pojmu užívá se potom v italské nauce o korporacích na označenou nezávislé městské obce státní vůbec — bez porušení vrchního panství říše římské — francouzští pak právníci přenesli tento význam na království, jež neuznávala podřízenosti vůči říši. Konečně v 15. století prohlašuje se za republiku v plném slova smyslu jenom obec, jež neuznává nad sebou žádného vyššího pána (superior).³ Tím učiněn

¹ Pfeffinger, I, 377. Podobně v bulle z 30. dubna 1303, citované u Leroux na uv. m. 253, pozn. 3. V téže době praví však Pierre Dubois, De recuperatione terrae sanctae, ed. Langloir 1891, o tom, kdo tvrdí, že existuje světový vládce, »non est homo sanae mentis.«

² Srovnej Gierke, Genossenschaftsrecht III, 638 n.; Althusius, 229.

³ O civitates superiorem non recognoscentes Gierke, Genossenschaftsrecht III, 381 n., 639 n.; dále Rehm, Geschichte, 193 n., jehož vývody teprve zcela objasňují vývojový pochod tohoto pojmu, odhalený Gierkem. K tomu sluší dodati ještě toto: Výraz »superiorem non recognoscere« nevztahuje se nijak na universitates. Užívá ho již časně král francouzský. Tak se dí v hl. 13, X, 4, 17 (Innocenc III.): »Cum rex superiorem in

prvý náběh k novému vymezení pojmu »stát«. Zdůrazňovati tuto podřízenost byla věc starověké státovědě cizí. Ale ovšem ještě daleko toho, aby tím byl zjednána zcela jasný nový pojem státu. Ještě nebyl překonán theoretický nárok Imperia na Superioritas. Ještě nebyla podstata státní moci jasně poznána. Konečně rozdíl mezi obcemi vrchní nadvládu uznávajícími a neuznávajícími nebyl tak značný, aby civitates superiorem non recognoscentes musily býti stavěny jako nestáty v protivu proti obcím uznávajícím vyššího pána.¹

Aby se seznala podstata státní moci a aby se poznání o vnější nezávislosti státu sloučilo s poznáním o podstatě a postavení státní moci, bylo zapotřebí ještě zcela jinak uspořádané řady zkušeností. 23/11.

Nejen církve totiž a říše, nýbrž i feudalism vystupuje proti myšlence samostatného státu nepřátelsky. Lennictví a později také vzrůstající se svoboda měst vytvoří stav, jenž se v některých zemích v jistou dobu blíží úplné bezstátovosti. Tím, že feudální páni a obce jsou nadáni státní mocí, s níž nakládají po způsobu soukromého majetku, vystupují uvnitř státu a vůči státu svéprávné veřejnoprávní osobnosti, jejichž právo temporalibus minime recognoscat.« Dále výraz »recognoscere« dle svého původu nechává nerozhodnutou otázku právní. Není řeč o civitas, quae superiorem non habet, nýbrž o civitas, jež popírá všelikou podřízenost. Tím se také vysvětluje citovaná věta Bartolova, že králové francouzští přes to, že popírali svou podřízenost vůči imperiu, nepřestávají býti římskými občany.

¹ O kolísavém názvosloví svědčí místa u Gierka uvedena (III. 358, pozn. 14; 639, pozn. 336, 337; 640 pozn. 339). Ani Pavel de Castro nemonopolisuje státní pojem jenom pro universitates superiorem non recognoscentes, jak se domnívá Gierke str. 640, nýbrž spatřuje v nich jen nejvyšší ustupnění svého pojmu »stát«.

nepodléhá řízení státnímu. Nepokládajíce se nikterak za orgány vyššího celku, tyto osobnosti spatřují v státě jenom lenního pána, zpravidla nepohodlného, jehož skrovná práva jsou pod žárlivou kontrolou manů. Druhým důsledkem toho stavu však bylo, že vrchní hlava státu neměla dostatečné volnosti v přímém styku s massou národa. Při přísném provádění lenní soustavy všichni, kdož neměli léna přímo od krále, nebyli povinni věrností a poslušností králi, nýbrž baronům, a lid musil se se svými právními záležitostmi obracet v první řadě k soudu seigneurů.

Takto se utvářil právní stav zejména ve Francii, kde za prvých Kapetovců mediatisování království prostřednictvím baronů dospělo tak daleko, že sotva ještě bylo možno mluvit o jednotné říši. A tím se octlo francouzské království před úkolem, vytvořiti francouzský stát. To se mohlo státi jenom tak, že král dosáhl bezprostřední vlády nad massou národa. To však vyžadovalo v první řadě nezávislosti na moci seigneurské. Čeho mohl v Anglii po zničení anglosaského panství normanský král dosíci jedním rázem, k tomu bylo ve Francii zapotřebí práce celých staletí. A kdežto v Anglii podřízené mocnosti, korunou vytvořené nebo uznané snadno se ^{daly} nechaly vřaditi v budovu státní, běže se vývoj ve Francii jinou cestou. Ten vede zde k úplnému rozvratu mocností stavících se proti království, takže konečně nezávislost státní moci uvnitř země značí tolik jako úplné zničení všech politických prvků, jež byly vůči království samostatné.

Směr, kterým se dalo francouzské království, byl takovýto: V první řadě snažilo se pokud možná nejvíce rozšířiti královská panství. To se dařilo tím snáze, že

francouský král neměl povinnost, jakou měl král německý, odumřelé léno do roka a dne opět zadati. Třebas tedy platila věta: *nulle terre sans seigneur*, nebylo nic na překážku, aby se král sám nestal seigneurem a aby pak nespojoval v jedné ruce moc královskou a seigneurskou.¹ Proto také dějiny Německa mají opačný postup nežli dějiny francouzské. Kdežto v německé říši volbové moc panovnického domu byla zjednána jen na útraty říše, znamenalo rozšíření královského panství ve francouzské dědičné monarchii posílení království a tím i státu. Tento postup počíná již Ludvíkem VI., tedy na počátku 12. století.² Filip August pak jej trvale povznesl k dějinnému významu. Jestliže r. 1202 bylo 38 královských soudních okresů (*prévôtés*), bylo jich na konci jeho vlády (r. 1223) 94.³ Se vzrůstem královského domania povznáší se také postavení královo vůči baronům. Král nabude opět nejvyšší moci soudní⁴ a v jeho rukou soustředí se moc policejní a na konec i zákonodárná. Na konci století 13. objeví se poprvé věta, že král jest *sovrains* celého království nad barony označovanými rovněž jako suverenní.⁵ Za znak této

¹ O tomto postupu srovn. Viollet, II, 145 nn. Významno jest pro poměry za prvních Kapetovců rozlišování mezi *pays d'obéissance-le-roi* a *pays de nonobéissance-le-roi*. Viz o tom Luchaireovu *Histoire des institutions monarchiques de la France sous les premiers Capétiens*, II, 1883, p. 29 nn.

² Luchaire, II, 241 nn.

³ Glasson, V, 495.

⁴ Ta mu sice nikdy *de iure* nechyběla, ale ovšem *de facto*. Srovn. Luchaire, I, 279 nn.

⁵ V proslulém výroku *Beaumanoirově*: *Çascuns barons est sovrains en sa baronnie. Voirs est que li avis est sovrains par desor tous.* — *Coutumes de Beauvoisis*, vyd. Beugnoton, II, 22. Slovo *souverain* vzniklo ze *superanus* = superior (Rehm,

svrchovanosti uvádí Beaumanoir královské právo nejvyšší soudní moci a »le général garde de son royaume«, odkudž tento právník — předcházaje svou dobu — odvozuje svobodné královské právo zákonodárné »por le profit du royaume«. Potom legisté stupňují v absolutistickém smysle pozdní římské učení o postavení knížete a odvozují odtud moc francouzského krále; a popírajíce všelikou svéprávnou vůči králi moc, stávají se průkopníky myšlenky o státní jednotě a rozhodnými odpůci lenního státu, jenž sám v sobě jsa rozštěpen, postrádal jednotícího momentu a podobal se spíše shluku četných panství pozemkových nežli nějakému státu. Tím se původní relativní a komparativní pojem královské svrchovanosti promění v pojem absolutní: ze superior stane se konečně supremus.¹

Tak i theorie i praxe spolupůsobí, aby se království a tím i stát stal nezávislým na výsostných právech seigneurů. Za téhož krále, jenž připravil papežství hluboký úpadek doby avignonské, bylo v zásadě také rozhodnuto vítězství královské moci uvnitř státu, a tím zjednan důležitý výsledek, že totiž Francie byla trvale uchráněna rozdrobení, jemuž již tehdy neodvratně propadlo Německo. Po krátkém oslabení státní moci za stoleté války s Anglií Ludvík XI. opět se ujme tradic

Gesch. 193, pozn. 2.); souveraineté poukazuje na neprokázané superareitas. O počátečných dějinách obou slov a o podstatě dvojí svrchovanosti (souveraineté seigneuriale a s. royale) jedná Esmein, Cours élémentaire d'histoire du droit français, 3.1898, 139 n. 178 n. Rehm, Allgemeine Staatslehre 40 n.

¹ Prvé stopy této pojmové změny vidět již v ordonancích Filipa Sličného. O tom Boutaric, La France sous Philippe le Bel 1861, 12.

kapetovských, a když o století později zuřily po Francii bouře rozpoutané reformací, bylo neochvějné panství absolutní moci státní rozhodnuto. Ovšem toto vítězství bylo jen tak možno, že se francouzská feudální šlechta neustále pokládala za stát ve státě a nechtěla se nikdy vzdáti myšlenky o rozštěpení moci královské a seigneuruské. Proto se také ve Francii v období říšsko-stavovském nikdy nedospívá k myšlence, že král a říšští stavové dojdou sjednocení svého v státě, jak tomu bylo v Anglii. États généraux jeví se jako opětně zatlačení spoluuchazeči o nejvyšší moc (zejména za Karla V.), jíž by znova byli použili k roztržení pracně zjednaného státu, kdyby jí byli nabyli.

V těchto bojích nebyla stranou vítěznou celá respublica nebo civitas (takovou protimyslnou myšlenku nebylo lze s nevyvinutými tehdy státoprávními pojmy ani zosnovati), nýbrž moc královská. Tato moc to jest, jež překoná dualismus středověkého státu a sloučí úhrn národa v jedinou jednotu. Theorie provází tento postup zvláštním způsobem. Italská nauka korporační počínala v státě poznávati ráz korporativní, soustředění moci státní v ruku knížete vytvoří představu, že taková moc jest konstitutivním prvkem státu. Učení o plnosti moci (plenitudo potestatis), jež plynulo z oficiálních názorů o sacerdotium a imperium, jež bylo obsaženo ve výkladech legistů — vedlo k ospravedlňování absolutistních tendencí. V 15. století s počínajícím humanismem proniká v křesťanský svět antické pojetí státu a s ním myšlenka jednoty státní. Amat enim unitatem suprema potestas — těmito slovy jme se Aeneas Sylvius¹ hájit fysickou jednotu státní moci, v níž se mu (ostřeji

¹ Na uv. m. hl. XX.

nežli jeho předchůdcům) ztělesňuje jednota státu. Stát se takto stává pospolenstvím s takovouto jednotnou, uvnitř svého panství bez odporu vládnoucí, na zevnějšek pak nezávislou mocí.¹

Nejprve však tato jednota a její moc, jsouc dosud ještě pod vlivem středověkého názoru světového a dějinného, vztahuje se jenom na říši a k tomu ji omezuje papežova *summa potestas* sahající nad věci duchovní. Týž Aeneas Sylvius, jenž zosnoval moderně znějící učení o *summa potestas*, jež náleží říši a jež králi přísluší k vykonávání, uznává přece jen tuto říši za stát v plném slova smyslu, popírá samostatnost králův a knížat vůči imperiu. Nezná tedy ještě svrchovanosti v plném rozsahu, nezná svrchovanosti státní moci všeobecně, nýbrž jen svrchovanost jediné moci říšské, která nemá a nestrpí podle sebe moci sobě rovné. Dosud ještě nejvyšší moc nepřipisuje se konkrétnímu státu, nýbrž ideálnímu útvaru, jenž (za Bedřicha III.) tak příkře kontrastuje se skutečností.

Avšak velikou vnitřní přeměnu států nelze pochopiti z všeobecných státovědeckých názorů oné doby. Oficiální státověda, opírající se po většině o nároky polopochopených nebo nepochopených autorit, pomíjí buď zcela soustavy feudální — jež přece staletím státního vývoje vtiskla svůj ráz — nebo tu a tam příležitostně na ni poukazuje, ale způsobem obyčejně zcela povrchním. Z politické literatury 12.—15. století mohl by člověk klidně čerpat víru, že se západořímská říše uchovala bez porušení v staré podobě. Také toto pomíjení skutečnosti mělo ovšem značné politické účinky.

¹ Zevrubný rozbor a ocenění Sylviova učení podává Rehm v *Geschichte*, 196 nn.

Ony feudální mocnosti, jichž si theorie nevšímala nebo jich správně nechápala, byly tímto pomíjením buď stlačeny v theoretickou bezvýznamnost, jíž netřeba dále dbáti, nebo byly vřaděny v ideální obraz státu jako mocnosti podřízené, které tudíž stát má ovládati. A tak ideální, světu se vždy více odcizující učení o imperiu, proti němuž stojí jen jednotně pomyslný populus, poskytuje nemalou podporu boji králův se stavy.

Avšak nikoli na půdě všeobecného učení, nýbrž na pevném základě francouzského státního práva vytvoří se nové a (proti středověké neurčitosti) jasné učení o státě a jeho moci. Již humanismus překonává středověkou theorii o jednotě církve a říše; nikoli již na základě výsady nebo vlivem faktických poměrů, nýbrž mocí vlastního a původního práva jeví se francouzský král jako nikomu nepoddaný. Později přistoupí k tomu reformace, aby dokonale potřela staré učení o vrchní vládě imperia. V století 16. pak dozraje theorie o francouzském králi, jež pokračuje v tendencích legistů a jež jej povznesse na prvé místo mezi křesťanskými monarchy. Zejména jest to za Františka I. škola toulousská, jež naplněna ideami romanistickými snaží se právo královo líčiti jako nejvyšší právo na světě.¹ Na základě prací Ferraultových, Guy Papeových, Boyerových, Montaigneových a j. uveřejnil Grassaile významné dílo o francouzských regaliích (1538), v němž vypočítává dvacet všeobecných práv králových, k nimž přistupuje ještě dvacet práv jiných, speciálních vzhledem k církvi.² Dle nich jest francouzský král prvním králem na světě, jenž ani de

¹ G. Weill, *Les théories sur le pouvoir royal*, p. 15.

² G. Weill, tamže, p. 16 nn.

iure ani de facto neuznává ve světských věcech nikoho nad sebe vyššího, ani papeže. Jest »imperator et monarcha in suo regno«, jest nejvyšším soudcem, jenž může všechny nižší soudy zničiti, vykonává sám řadu zvlášt vytčených práv, ba »rex Franciae est in regno tanquam quidem corporalis Deus.« Také nad církví mu přísluší práva, jež nenáleží žádnému jinému monarchovi. Uděluje na př. důstojenství a beneficia, zdaňuje klerus k vůli ochraně království bez schvalování papežova, soudí nad řadou případů zůstavených jinak jen církevním tribunálům.

Vedle tohoto krajního názoru o právech králových vynořují se názory jiné, jež se neustále dovolávají pozitivního práva francouzského a hlásají menší neb větší omezení moci královské; mezi nimi jsou i názory vycházející od stranníků stavovské monarchie. Avšak ani v bojích hugenotů a ligy nečiní se útok na samu instituci království a není snaha roztrhnouti státní jednotu v zájmu zatlačených stavů. Nikoli o monarchii nebo republiku, nýbrž o absolutní nebo omezenou monarchii vede se urputný zápas. Tyto boje však přinášejí rozvážným lidem poučení, že státu je nutna nad všecken spor povýšená, nezávislá autorita, jíž nelze vzdorovati.¹

A tak uprostřed občanských válek, jež rozštěpují Francii, zatím co království projevuje v Jindřichu III. nedůstojnou slabost, rodí se nová nauka o státě. Facit veškerého předchozího vývoje, jak se ctud udává pro pojetí státního charakteru francouzského, podává **Bodin**. Jenom že svůj výsledek, jež čerpal z politických dějin francouzských, povznáší v absolutno. Ve svou definici státu vsunuje jako hlavní znak myšlenku svrchova-

¹ G. Weill, str. 289.

nosti, vybojovavou po dlouhých zápasech. »L'état est un droit gouvernement des plusieurs mesnages et de ce que leur est commun avec puissance souveraine.«¹ Tento výměr státu obsahuje něco podstatně nového, něco, co nebylo obsaženo v celé předchozí literatuře. Že každá řádná vláda nad větším počtem hospodářství, opatřená suverenní, t. j. vně i uvnitř nejvyšší a nezávislou mocí znamená stát, něco takového nebo podobného nevyslovil před Bodinem nikdo, a Bodin má zcela pravdu, jestliže si připisuje zásluhu, že tento pojem suverenity nejprve vyjádřil.² Před ním byl sice poznán jeden moment suverenity: zevnější nezávislost a suprema potestas jednotlivých knížat — císaře a francouzského krále; avšak všechny prvky pojmu suverenity nebyly před Bodinem shrnuty v jednotu. Teprve jeho pojetím komparativ »souverain« stává se definitivně superlativem a superioritas mění se v suprema potestas.

Tento pojem však, jak je podán ve formulaci Bodinově, je podstatně povahy negativní. »Absolutní, všech zákonů prostá moc nad občany a poddanými« znamená především popření všeho toho, co se chce upevniti jako samostatná moc nad státem, podle státu a ve státě, popření vladařské moci papežovy, říše, stavů.³ Neurčuje, co stát jest svou podstatou, nýbrž spíše, co není.

¹ Six livres de la République, 1576, I, 1. Ve známějším znění latinském: Recta plurimarum familiarum et rerum inter ipsas communium cum summa perpetuaque potestate gubernatio.

² Principio definienda fuit maiestas, quam nec philosophorum nec iurisconsultorum quisquam definiit I. 8. (3. vyd. ve Frankfurtě 1644, p. 123).

³ Ještě však u Bodina není dovršeno nejvyšší stupnění pojmu suverenity, poněvadž vladař je vázán zákony božskými

Nyní pak je také zcela jasno, proč starověk nemohl najít pojem svrchovanosti. Kde byla moc, která by byla chtěla antický stát popřít? A zrovna tak je jasno, proč poslední období středověku sice se již blíží pojmu svrchovanosti, avšak přece ho nemůže najít. V bojích za státní nezávislost a povýšenost poznává se sice jedna nebo druhá stránka suverenní moci státní, avšak všestrannost negace, jež tkví v pojmu svrchovanosti, bylo možno poznati teprve ve chvíli, kdy se jako politicky patrná a vítězná vynořila před zrakem badatelovým.

3. Jestliže podle toho vědecké zkoumání ukázalo, že **suverenitu lze pochopiti jenom v souvislosti s historickými boji státu o oprávněnost jeho existence**, tož další zkoumání ukazuje, že od té chvíle, kdy svrchovanost se vyšínula v podstatný znak státní moci a tudíž i státního pojmu, započínají pokusy o to, aby se suverenitě dostalo positivního obsahu. Již Bodin nalézá přechod od negativní funkce k pozitivní funkci v učení o suverenitě. Jím započínajíc, staví se učení o svrchovanosti v novou bojovní pozici: přechází totiž od obrany ihned k útoku. Směrodatné obraty v učení o suverenitě vycházejí vesměs od mužů, kteří se živě účastní politických bojů své doby a chtějí směr vítězství určití novými ideami. Jakkoli rozmanitě dopadají výsledky těchto pokusů, přece nemohou zapřít, že myšlenka suverenity má vznik v pojmu negativním, protože úkolem této myšlenky zůstává, aby při svém postupu energicky popírala nároky všech mocností stavících se proti ní.

a přírodními (I. 8. p. 130.). Srovn. také Landmanna na uv. m. 50; Rehma, Geschichte p. 129. **Absolutní právní neomezenost, jaká tkví v pojmu summum imperium, snažil se teprv Hobbes zdůvodniti.**

Zde totiž zasahuje druhá řada myšlenek, jež původně byla zcela oddělena od učení o suverenitě, před nímž již dlouhou dobu předcházela; spojivši se pak s ním zvláštním způsobem, vedla k zauzleným, těžko vyplnitelným a dalekosáhlým omylům, jež byly historicky provázeny nejzávažnějšími následky.

V středověkých bojích o nezávislost státu a jeho moci všude právě monarchie byla nositelem státní myšlenky. Proto také politickému myšlení boj o stát jeví se podstatně bojem světského vladaře s papežem, krále s císařem, zeměpána s feudálními pány nebo s obcemi. Rozumí se tedy samo sebou, že se suverenita odnášívá nejprve k monarchovi. Stát stává se pospolitou obcí, v jejímž čele stojí suverenní pán. Nové politické a přirozenoprávní theorie uznávají sice také jiné státní formy nežli monarchii, avšak se zálibou obracejí se především k této. Státní moc může se osvědčiti nezávislou mocí jen tehdy, když kníže ve veřejném právu není ničím vázán, když celý státní řád je k jeho dispozici. Poněvadž stát prostě jest nezávislý, musí i jeho nejvyšší moc být absolutní. A tak učení o suverenitě začíná směřovati k absolutismu. Tvůrce vědeckého učení o suverenitě stane se hned prvním zástupcem právní a politické nutnosti absolutního státu. I zde lze jasně stopovati vliv poměrů doby na theorie státoprávní. Bylo již poznamenáno, že Bodin za zmatku občanských válek spatřoval spásný prostředek v uznání královské všemohoucnosti. Nejinak měla se věc s mocí knížecí i v jiných pevninských státech. V této době přechodu k modernímu státu byla koncentrace knížecí moci nutným prostředkem k tomu, aby se opět zjedнала státní jednota, jako ve Španělsku, kde měly splynouti dva státy dosud

samostatné, nebo aby byla uchráněna od odstředivých a dosud ještě tehdy silných mocí odlučného ducha stavovského. Státověda oné doby vpravila jen v právníckou formuli, co již dva lidské věky před tím Macchiavelli žádal ve formě politických předpisů pro národní stát italský, jenž měl býti utvořen: knížecí totiž moc, jež bezohledně jen svou vlastní vůli chce uplatňovati, vše drtíc, co se jí staví v cestu.

Nové učení — a to se jeví ještě jasněji v 17. století — přesunuje nyní stát vždy více na osobu knížete a popřává národu, aby existoval jen jako předmět knížecí činnosti. Tento vědecky zvláštní obrat theorie lze pochopiti jen tím, že přihlédneme k spojovacím členům, jež k němu vedou od předchozího vývoje státovědy. Středověk se živě zabýval otázkou po původu světské moci. Jenom dvě možnosti objevovaly se tehdejšímu myšlení: původ božský nebo lidský. Učení o božském původě světské moci potírá se nejprve církví; také pozdější její učení, v němž imperium odvozovala z božského ustanovení, bývá neustále doplňováno teorií o lidském původu moci těch kterých mocnářů. Tím již záhy vynořuje se v popředí druhá alternativa. Pro ni však stává se základem nadaným neochvějnou autoritou starořímská formule, podle níž moc původně se nalézá v obci, tvořené lidem. K tomu přistupují, jak již dříve poznamenáno, starožidovské myšlenky, zprostředkované biblí, jakož i faktum, že duchovní a světské hlavy křesťanstva byly ustanovovány volbou, aby se národ jevil jediným, nepopěrným, původním držitelem moci. Krom toho je zde také shoda s germánskými názory právními, které pohlížely na stát zprvu zcela nevyvinutý jako na veliké společenstvo, jehož moc

není nic jiného než úhrnná moc členů. Poněvadž theorie oněch dob — od skutečnosti odvrácená — není schopna pohybovat se leč v kategoriích anticko-scholastických, jest jí dána jen jedna alternativa, buď totiž pokládati národ za neustálý pramen moci v státě nebo vyvozovati vznik monarchův odtud, že se národ, jako původní držitel moci, zříká této ve prospěch jeho. Čím více moc knížecí hledí se soustřediti, tím důrazněji ukazují protivníci její na její původ z národa. Tento názor, hájený v 14. a 15. století vynikajícími spisovateli, stává se ve vnitřních bouřích vznícených reformací v západních státech válečným prostředkem proti světské moci, jež tehdy počala již také svědomí utiskovati. V protimonarchické literatuře současné s Bodinovým dílem o státě stává se názor, odvozující královské právo z práva národa, základem významných politických požadavků směřujících proti vzrůstajícímu se absolutismu.

K této představě přistupuje však ještě důležité vědecké faktum. Korporativní ráz státu nebyl sice středověku a počátkům novověku věcí nijak neznámou, ale nějakého jasného, důsledného a do posledních důsledků jdoucího učení nelze v celé vědě před novějším přirozeným právem předcházející najíti, jakož ani přirozené právo není samo s to, aby nesporně projednalo tvrzenou jím korporativní povahu státu. Vždy zase a zase prosvítá hrubě smyslný názor, jenž pojem populus jakožto předstátní úhrn jednotlivců na roveň staví národu sjednocenému státem, a jenž v knížeti spatřuje nikoli člena národa, nýbrž individuální osobu. Proto také otázka po svrchované moci státní opět a opět se spojuje s otázkou po představiteli této moci. Tento představitel však — jakož ani jinak není možno — bývá buď zcela

nebo částečně stavěn mimo stát, a to znamená, že, i když se poznává jeho postavení jako orgánu, přece on sám zároveň zůstává osobou stojící mimo stát, on, jenž za své právo děkuje nejen řádu státnímu, nýbrž i aktu předstátních osobností, jenž předcházel před tímto řádem. Proto se zdá, že jest dvojí různá suverenita, z nichž jedna přísluší státu, druhá pak osobě nejvyššího státního orgánu.

A tak se učení o svrchovanosti národa směřuje s nalezenou nově poučkou, že stát potřebuje suverenní moci. Jak málo oba dva názory vnitřně a logicky spolu souvisí, jde odtud na jevo, že se otázka po původě moci vrací při každém nesuverenním svazu stejně jako při státě, kdežto otázka po způsobu suverenity obce, korporace a sdružení vůbec nemůže ani býti namítána. Z této úvahy tak na snadě jsoucí a přece nikde nepodniknuté vyplývá zřejmě, že otázka po nejvyšší moci v státě nemá nic společného s otázkou po nejvyšší moci státu. Suverenní orgán v státě a suverenní stát jsou tudíž dvě zhola různé věci. Dvojí užití téhož slova pro dvě naprosto různé věci nedá se již z dnešní literatury vymýtiti, jednak pro způsob vyjadřování obvyklý v přirozeném právu, jednak proto, že literatura dnešních demokratických republik¹ lpí na tradičním názvu suverenity národa. Bylo by důležité vyzkoumati a prokázati jednou vliv nejasné terminologie na dějiny lidského myšlení a jednání v příslušné souvislosti.

V následující době vynořuje se sice opět staré učení o božském původě moci knížecí. Zhusta spojuje se s učením o suverenitě, buďsi za tím účelem, aby

¹ Srovn. i G. Meyera 18, pozn. 7. Rehm, Staatslehre 62.

podporovalo absolutní povahu svrchované moci, nebo aby vytklo její závislost na božském zákoně, poněvadž nemůže býti poddána zákonům lidským. Nebylo však ani zdaleka tak vzděláno, jako bylo odvození moci vladařské ze svrchovanosti národa. Trpí hned zprvo počátku vadou, že nezdůvodnitelným způsobem uznává jen jednu určitou státní formu za úplně oprávněnou. Pročež utíká se buď k dětinské víře v autoritu, jako činí Graswinckel a Filmer, nebo se opírá o theokratickou myšlenku, která nepotřebuje žádného dalšího důkazu, jako činí Bossuet, nebo se zříká každého zevrubnějšího porozumění historickému dějstvu, jak činí francouzští legitimisté a jejich němečtí následovníci.

Od dob Hobbesových, jenž prvý hleděl suverenitu státní moci vědecky založiti (a nebrati ji jen jako faktum, jak činil Bodin), theorie o lidském původě svrchované moci knížecí až do přemožení přirozeno-právní státovědy všude vede zpět k theorii o původní státo tvorné a ústavo tvorné suverenitě národa. Všelike možné právnické konstrukce se podnikají, aby se odůvodnila svrchovaná moc knížecí přiměřeně hledisku autorův. Národ uzavírá s králem smlouvu, jež víže obě dvě strany; nebo zase: národ uzavře mezi sebou smlouvu s tím obsahem, že se podrobuje jedinému, a to tak, že touto poddanskou smlouvou jest vázán jen národ, nikoli však takto ustanovený mocnář. Národ uděluje králi moc jako prekarium, jež může každou chvíli odníti; nebo: národ předá část moci své králi, zbytek si však ponechá a vykonává sám. Národ se může své moci zříci; nebo: moc národa jest nezadatelná — tak zní dvojí hlavní poučky, hlásané v rozmanitých pozměních v učeních 17. a 18. století, poučky, jež nabudou svrchované důležitosti v mohutných bojích těch věků.

Přihlédneme-li blíže, seznáme snadno nejhlubší pramen těchto omylů, naskytujících se v učení o suverenitě v období přirozenoprávním. Jest to předně učení, jež odvozuje stát z jednotlivce předstátního a tudíž po stránce právní neomezeného, aspoň pokud se týká práva pozitivního; učení toto pokládá za pramen moci souhrn suverenních jednotlivců vzájemnou dohodou spolčených; a tak jest pokračováním tendencí ozývajících se již v středověku a hledajících původ imperia ve vůli národa. Za druhé jest to názor čerpaný z anglické státovědy, že národová obec jest státem, názor to, jenž obestírá theorii o suverenitě národa jako o posledním základě všeliké státní moci zdánlivě nezviklatelnou autoritou. Právě učení o tom, že *civitas* nebo *populus* (*coetus, societas*) jest státem, učení to, jež bylo prostřednictvím Aristotela, Cicerona a římských právníků dochováno a jež se v cestu stavělo správnému pojetí korporativního rázu veřejných svazků, musilo vždy vésti k tomu, aby národ a stát byly vždy více stavěny naroveň. Období sahající od Grotia a Hobbesa až ke Kantovi a Fichtovi, které vzdělávalo učení o absolutní moci knížete a národa, nedovedlo svoje myšlení pozbaviti přirozenoprávního předpokladu a nemohlo tudíž důsledně provésti myšlenku svou o korporativné povaze státu, jinak tak energicky hájenou; kdyby to bylo dovedlo, bylo by musilo v národě, jež pokládalo nezbytně za pramen moci, uznávati nikoli sice národ předstátní, nikoli jednotlivé osoby sdružující se v tomto slučovacím pochodě ve stát, nýbrž národ již ve stát zorganizovaný — slovem bylo by muselo v takovém národě uznati stát. Otázka po původě moci knížecí, jež se ihned spojila s nově vzniklým učení o svrcho-

vanosti, byla by musila vésti k poučce, že onen původ tkví v státě, a tím by monarchická vláda byla bývala ihned nabyta svého správného rozsahu i ohraničení.

Jest však významno pro rozličné navzájem proti sobě působící proudy v právní theorii, že tento názor nezůstal aspoň úplně utajen ani počínající nauce přirozenoprávní ani pozitivnímu právnictví. Jestliže již v středověku bylo poznáno učení o národu dle obdoby s *corpus mysticum Christi* povýšeném ve stát a jestliže ve spojení s tím bylo poznáno postavení monarchy jako orgánu, tož i novější publicisté rozlišují mezi *maiestas realis* příslušící státu a mezi *maiestas personalis* monarchovou.¹ Kdežto však tito přece jen jinak pojímají způsob, jakým vyplývá moc knížecí ze svrchovanosti národa, dospěl proslulý francouzský právník *Loyseau* na základě lenního práva k názoru, že svrchovanost lpí na státě, nebo přesněji vzato na státním území, a že se z něho vždy přenáší na dočasného majitele, čímž zároveň opravuje Bodina. A tak odvozuje »souveraineté in concreto« ze »souveraineté in abstracto«.² Tento názor, jenž zůstal, pokud vidím, moderní literatuře o suverenitě neznám, jest zvláště poučný pro dějiny jednajících o vzniku představy o suverenitě,

¹ Srovn. Gierke, Althusius, 164 nn.

² Et comme c'est le propre de toute Seigneurie, d'estre inherente à quelque fief ou domaine, aussi la Souveraineté in abstracto, est attachée à l'Etat, Royaume ou Republique. Pareillement comme toute Seigneurie est communiquée aux possesseurs de ce fief ou domaine, la Souveraineté, selon la diversité des Estats se communique aux divers possesseurs d'iceux: à sçavoir en la Democratie à tout le peuple, 'En l'Aristocratie la Souveraineté reside par devers ceux, qui ont la domination Finalement és Monarchies elle appartient au Mo-

poněvadž se v něm ještě jednou způsobem originálním projadřuje starofrancouzský feudální názor o tom, že vláda nad územím jest základem moci státní.

Také H. Grotius, jenž chtěje zdůvodniti právo mezinárodní musil bojovati proti nedost pochopenému učení aristotelskému o změně státu při změně ústavy,¹ může jenom tím, že staví proti sobě stát a vladaře, dojíti k tvrzení, že stát zůstává totožný při změně ústavy. Pročež rozlišuje mezi *subiectum commune* a mezi *subiectum proprium maiestatis*, z nichž prvé jest stát, druhé vladař.² Avšak ani on nedospívá k jasnému odlišení státu a národa, takže jeho učení konečně také ústí v učení o tom, že svrchovanost národa jest pramenem svrchovanosti vladařovy.³ Jenom tím, že činnost vladařovu srovnává s činností vidění, jež se může vztahovati jak na celé tělo tak i na oko jako na subjekt,⁴ přibližuje se správnému pojetí, aniž ho však dosahuje, dokonce pak ho nemůže pevně uhájiti. 27/17

4. Nyní bude nám lze pochopiti pokusy o to, aby se pojem svrchovanosti, svým původem i podstatou negativní, vyplnil pozitivním obsahem. Z abstraktní představy o moci, která popírá všelike jí protivné nároky mocí nestátních, nebylo lze činit nijakého pozitivního závěru vzhledem k jejímu obsahu. Aby ho dosáhla,

narque qui pour cette cause est appellé Prince souverain ou souverain Seigneur. Traité des Seigneuries. Paris 1608, p. 25.

¹ Učení to poutalo ještě Bodina.

² I, 3, § 7, 1.

³ Srovn. Gierke, Althusius, 173 n.; Rehm, Geschichte, 237, sice připisuje Grotiovi důslednější názor o podstatě státní svrchovanosti, ale také na str. 241. vytýká nejasnosti v jeho pojmu »populus«.

⁴ I, 3, 71.

obrací se theorie ke konkretnímu životu státnímu. Pozoruje prostě suverenní osobu, kterou vidí v čele státu, počítá druhy oprávněnosti, jež jí náležejí podle vládnoucího stavu právního, a stanoví je pak jako podstatné, k pojmu svrchované moci nezbytné prvky. Při této racionalisaci positivního práva státního vplíže se nepozorovaně závažná a pro celý vývoj základních názorů právních velice významná chyba. Stotožňuje se totiž státní moc se svrchovaností. To se jeví hned u Bodina, jenž suverenní moc vyplňuje jistým počtem jednotlivých práv. Tato však neodvozují se nikterak z podstaty svrchovanosti, a nedokazuje se tedy, že nemohou příslušet nějaké nesuverenní moci z vlastního jejího práva. Spíše se tvrzení klade místo důkazu. Jest však jasno, že v tomto způsobu, jenž naroveň staví státní funkci a právo suverenity, tkví *petitio principii*: z fakta, že suveren vykonává nějaké právo, usuzuje se, že to jest státní funkce, kdežto přece měl býti podán důkaz, že tu jest nutná funkce státní, která proto musí přináležeti suverénovi. Nadto pak se nikterak nevyšetřuje, co se stane v daném případě se státem, jemuž se odejme jedno neb více suverenních práv, kdežto mu jiná zůstanou.¹ Ve snaze sestrojiti jednotný v sobě stát normální zanedbávají zakladatelé učení o svrchovanosti právě takové případy, jimiž by teprve slušelo učení o pojmové nutnosti suverenity pro stát empiricky ověřiti.

¹ *Iura maiestatis eiusmodi esse necesse est, et summo quidem Principi tribui, magistratibus aut privatis non possint: aut si summis Principibus ac privatis communia sint, iura maiestatis esse desinant, I, 10, p. 234. iura maiestatis eiusmodi esse debere, ut summorum quidem Principum omnino propria sint, nec tamen cum subditis communia, I, 10, p. 271.*

Že se pozitivní obsah takovým způsobem vkládá do pojmu suverenity, vidíme patrně na dalších vývodech Bodinových o svrchovanostních právech. **Bodin uvádí osm pravých znaků svrchovanosti** («vrayes marques de Souveraineté»): **právo zákonodárné, právo války a míru, právo jmenovati nejvyšší úředníky, právo nejvyššího soudnictví, právo na věrnost a poslušnost, právo udělovati milost, právo raziti peníze a konečně právo ukládati daně.** — To však nejsou než práva, jaká si osboval tehdáž král francouzský, jakož také v zevrubnějších vývodech o těchto právech byly francouzské poměry namnoze vzorem.¹ Jestliže přísluší taková práva poddaným, jsou v jejich rukou jenom nejistým majetkem, jež si suverenní moc může kdykoli osvojiti.² Tu jest zřetelný bod, kde pojem suverenity přechází k ofensivě a stává se hluboce účinnou politickou ideou.

Touž drahou béře se s neúprosnou důsledností **Hobbes**, vyznačuje pojem svrchovanosti co nejostřeji ve smyslu absolutistickém. Jenom že si počíná mnohem soustavněji, nepřenášeje v pojem svrchovanosti obsah ze zevnějška, nýbrž snaže se odvoditi jej z účelu stát-

¹ Jak libovolné a nesystematické jest toto vypočítávání, poznalo se brzy. Již Loyseau poznamenává (na uv. m. 26), stanově absolutní moc jako jediný znak suverenity: les autres marques de souveraineté rapportées par Bodin . . . sont plustost droits et dependances, que marques specifiques et certaines: et quiconque voudroit mirer et recognoistre la souveraineté par chacunes d'icelles, se mesprendroit souvent fois. Dále Paurmeister, srov. Haucke, na uv. m. str. 50.

² — quaecque nec concedi debeant, et concessa nullo temporum curriculo praescribi possint. At si Princeps publica praedia cum imperio ac iurisdictione et eo modo fruenda concesserit, quo ipse fruereetur, etiam si tabulis iure maiestatis excepta non fuerint, ipso iure tamen excepta iudicantur, I, 10, p. 271.

ního, v němž prý tkví.¹ Suverena nelze dle něho ani žalobou ani trestem stíhati; on jest nejvyšším strážcem míru a nejvyšší autoritou ve věcech víry. Jest zákonodárcem, nejvyšším soudcem, pánem nad válkou a mírem, pánem rozhodujícím o nejvyšších úřadech, má právo mimo zákon odměňovati a trestati a je konečně pramenem všech důstojností a hodností.² To však není nic jiného, nežli nejdůležitější vlastnosti, jež vypočítávala anglická theorie o královské prerogativě, jak byla o století později formulována Blackstonem.³ Jako Bodin francouzské právo, tak Hobbes anglické právo povznesl v absolutno. Postupuje však ve svých důsledcích také v tomto zřeteli mnohem příkřeji nežli Bodin. Jakékoli odpoutání nějakého svrchovaného práva a přenesení na někoho jiného nežli na majitele summi imperii značilo by čin podvrtný.⁴ Všechna moc nestátních těles politických jest suverenní mocí stvořena a jí podřízena.⁵

Také pozdější pokusy dáti svrchovanosti pozitivní obsah jdou touže cestou. Tak Locke v nástinu čtyř mocí, jež v státě vidí — moci zákonodárné, výkonné, federativní a pak prerogativy — povznesl podstatně anglické poměry, jak se začaly po revoluci 1688 přetvořovati, v obor abstrakce. Neméně i německá věda právní od doby, co na ni na počátku 17. století počala působiti theorie Bodinova, má před očima domácí poměry při roztrídování suverenních práv, o něž se po-

¹ Srovn. R e h m, Geschichte, 246.

² Leviathan, hl. XVIII. 162 nn.

³ Srovn. Commentaries I, 243 n.

⁴ De cive, hl. XII. 5. Leviathan, hl. XVIII, 167 n.

⁵ Leviathan, hl. XXII, 210.

koušeli rozmanití spisovatelé. Již polemika, která se na německé straně svádí proti učení Bodinovu, je založena v první řadě na protivě mezi poměry německými a francouzskými.¹ Je velice zajímavé vyzkoumat tuto souvislost jednotlivě, kdežto theoretické výsledky tak mnohých spisovatelů druhého řádu v období přirozeného práva přece jen vzbuzují malý zájem, poněvadž u nich nelze najít dalšího opravdového vzdělání pojmu svrchovanosti, a spíše ta neb ona již dříve vyjádřená myšlenka bývá od nich zdůrazňována nebo na prospěch jiných prvků potlačována.

A tak se všechny snahy o to, aby se v suverenitu vpravil pozitivní obsah, vztahují vsutku na moc státní, jež se neustále stotožňuje se summum imperium. Tím se však theorie ocitá ve sporu se životem, ve sporu politicky důležitém, ježto před stoletím 19. ve státech se zbytky feudálního státu nemalý počet práv připisovaných suverenovi příslušel také jiným mocnostem než suverenním. Theorie ta právě práva veličenská abstrahovaná z daných poměrů povyšuje za práva výlučná, jež nepřísluší nikomu jinému než osobě veličenstva. Z pouhého fakta, že nejvyšší moc má jisté právo, uzavírá se, že smí toto právo příslušet jen jí. Vkládajíc všechna tato práva v pojem státní moci a na to zase deduktivně je z tohoto pojmu odvozujíc, činí ze suverena jediného původního držitele všech vladařských práv. Tím však se všechno držení takového práva individuálními nestátními osobami nebo svazovými osobami stává usurpací. Vladařské právo náleží vždy státu, ten může právo vždy při něm trvajícím osobám jemu podřízeným podle svého dobrého zdání přepustit jenom k vykonávání.

¹ Srovn. Haucke, na uv. m. 4 nn.

Veliký zcizovací proces veřejných mocností ve stát vřaděných a státu podřízených, konaný státem samým, jenž spolu činí znak politického vývoje novější doby, má v této theorii mocnou oporu. **Státně absolutistický pojem suverenity, jenž se takto ustavil, stal se tím jedním z velkých dějinných fakt, která vybudovala moderní pojem státu.** Na tuto theorii sluší zpět uvést praktické přesvědčení, že stát jest držitelem celé veřejné moci, že tudíž ve státě všechno právo k vykonávání veřejných funkcí může vycházeti jen z něho.

Bylo-li tedy učení o suverenitě co do svého vzniku negativní theorii směřující k utvrzení státu, tož vyplněno obsahem státní moci, stává se theorii ku předu postupující a přetvořující základní představy státoprávní. Při tom však vychází ve svých klassických zástupcích z obrazu centralisovaného a jednotného státu, k němuž jediné mohlo dospěti britkým propracováním svých přirozenoprávních myšlenek základních. Jestliže všeliká státní moc byla vytvořena základní smlouvou členů státních, tož pro samostatnou, veřejnou moc nějaké organisace uvnitř státu prostě není místa.

Praktický význam této stránky učení o svrchovanosti stane se nám patrným, jestliže na konec tohoto dějepisného přehledu v hrubých rysech si uvědomíme osudy a politické účinky, jaké měl v zápětí pojem suverenity od konce 17. století.

5. Když se ztroskotal pokus rozluštiti problém suverenity přijetím dvojího veličenství — *maiestas realis* a *maiestas personalis* — a když náběhy Grotiovy nemohly dovésti k poznání státní svrchovanosti, ano když ve vlivuplném učení Hobbesově suverenita knížecí zcela pohltila svrchovanost státního tělesa, po dlouhou

dobu na to pokládá se osobní svrchovanost za jedinou, a také tato i na dále konec konců jest založena na suverenitě národa. Nejen absolutní vladař Hobbesův, nýbrž i despotickou mocí vyzbrojený parlament Blackstonův¹ a konečně nezcizitelnou mocí nadaný národ Rousseauův vedou zpět k témuž myšlenkovému řetězu. Neméně však i theorie konstitucionální, počínající v Anglii Tomášem Smithem a Hookerem, docházející rozkvětu v Lockovi a Montesquieuovi a odtud dále až k Sieyèsovi a B. Constantovi stojí na půdě učení o pojmově nutné původní suverenitě národa. Vždyť před Rousseauem již Montesquieu spatřoval *volonté générale* v moci zákonodárné.²

Tím učení o suverenitě znova postupuje vítězně. Konstitucionální učení, jakož i učení o smlouvě společenské osobují si neméně nárok na utváření státního života podle svých zásad, nežli si osobovala ve dvou předešlých stoletích na západě evropském theorie o suverenitě knížecí. Ústavy spojených států ve státě členském i v Unii, konstitucionální pokusy francouzské revoluce, theorie o nezcizitelné, národu příslušící *pouvoir constituant*, která měla tak důležitý úkol až do pohnutých dob let osmačtyřicátých, jakož i sestavení belgické

¹ It has sovereign and uncontrollable authority in the making, confirming, enlarging, restraining, abrogating, repealing, reviving, and expounding of laws, concerning matters of all possible denominations, ecclesiastical or temporal, civil, military, maritime, or criminal: this being the place where that absolute despotic power, which must in all governments reside somewhere, is intrusted by the constitution of these kingdoms. I. p. 146.

² *Esprit des lois* XI, 6, »n'étant, l'un (sc. le pouvoir législatif) que la volonté générale et l'autre, que l'exécution de cette volonté générale.«

monarchie na základě svrchovanosti národa — to vše jsou příklady o praktickém politickém významu tohoto obratu v učení o suverenitě.

Neméně však v oboru praktické politiky slaví také ještě v 18. a 19. století značné triumfy také starší učení o svrchovanosti knížecí, podporované často theologickou představou o království *iure divino*.

Co Bedřich Vilém I. zvolal vůči junkerům z marky, že totiž chce suverenitu ustáliti jako bronzovou skálu (*rocher de bronze*), to se stalo v 18. století zásadou státoporného pochodu východní soustavy státní. Představa o svrchovaném právu vladařském, jemuž musí ustoupiti každé, sebe lépe a sebe častěji zaručené právo poddaných, dovršila státní jednotu v Prusku a v Rakousku. Jejím totiž vlivem vladařové brandenburských a rakouských skupin zemí stmelili svá území v celek ovládaný jednotnou organizací správní. Toto sloučení událo se proti platným stavovským ústavám zemským, jejichž ustanovení byla na odpor vládnoucím představám o suverenitě. Také však francouzská centralisace po Ludvíkovi XIV. vždy ještě stoupající, postup intendantů a jejich delegátů proti stavovské a městské správě za staré vlády (*ancien régime*), jakož i tendence francouzského zákonodárství, jež po krátkém kolísání usilovalo o energické soustředění státní moci za úplného téměř zničení všelike samosprávy, tendence to, která v Bonapartově zákoně z měsíce Pluviosu došla příkrého výrazu a rovnala cestu nové monarchii — vše to dalo se za důrazného spolupůsobení myšlenky o pojmově nutném soustředění svrchované moci v ruce jediného člověka.

Zvláštního významu nabylo potom učení o svrchovanosti knížecí při novém utváření Německa, když byla zrušena stará říše. Řada německých knížat, kteří se nyní stali svrchovanými, snaží se svoje nové postavení vykládati nejprvé zcela ve smyslu starých absolutistů. Odstranění stavovských ústav, jež dotud byly platny v jejich územích, označují tito za důsledek pojmu suverenity: suverenita prý ipso iure zrušila všechna práva stavovská¹

K soustředění knížecí moci stanoví akta porýnského bundu seznam suverenních práv, aby určila rozsah, v jakém mediatisovaní mají se podrobiti.² A nyní počíná v Německu učení o monarchickém principu vnikati v oficiální představy. V staré říši nebylo lze mluvit o něčem podobném, neboť ani císař ani zemští vladaři nemohli na základě platného práva tvrditi, že drží plnou moc monarchickou. Ani u posledních říšských publicistů nelze nalézti žádných obrátů, jež by naznačovaly, že je nemožno omeziti nejvyšší orgány říšské nebo dokonce zemského vladaře.³ Vždyť se ani na konci

¹ Tak v Nassavsku, Württembersku, Badensku (Breiggau), v Hessen-Darmstadtsku, Bavorsku (Staré Bavorsko a Tyrolsko), v Cleve-Bergu. Soudobá státověda obhajuje toto počínání, tak K. G. Zachariae, *Jus publicum civitatum, quae foederi Rhenano adscriptae sunt*, 1807, 28; Gönner v *Archiv für die Gesetzgebung u. Reform des juristischen Studiums I* (1808), str. 1 nn.), a sice dedukcí z pojmu suverenity. Gönner ještě za doby říšské ve svém spise »*Teutsches Staatsrecht*« (1804), str. 388 zastával se poučky, že zemský vladař nemůže podstatná práva vládní vázati na souhlas zemských stavů. O této literatuře srovn. Mejer, na uv. m. 68. pozn. 15., 137 pozn. 12., G. Meyer, 93.

² Srovn. Rheinbundsakte, čl. 25.

³ Pütter, *Beiträge*, I, 293 nn.; Gönner, *Staatsrecht*, 70 n.; Leist, *Lehrbuch des teutschen Staatsrecht* 1805, 375. Vždyť

třicítileté války nepodařilo proměnit *superioritas territorialis* v *supremát*, a ještě později vývody Leibnizovy k tomu směřující neměly praktického výsledku. Nyní však hnutí, jevící se ve válkách osvobozovacích, mělo v zápatí slib XIII. článku německé smlouvy spolkové a tím byl německému ústavnímu zákonodárství dán úkol, aby uvedlo konstituční řád, jenž měl být vytvořen, ve shodu s požadavky suverenity knížecí, jež měla býti uchráněna všech revolučních záplav.

Tu působí znova francouzská formule jako vzor na oficiální formulace státoprávní v Německu. Na počátku restaurace domnívaly se konservativní kruhy francouzské, že nejlepší hráz proti budoucím revolučním útokům jest v království, jež by bylo nezávislé na proudch populárních. Za vlivu starých tradic, pocházejících z *ancien régime*, jakož i za vlivu torystických názorů sahajících sem až z Anglie, jež nebyla dotčena revolucí, improvizuje¹ Beugnot přípravy k chartě Ludvíka XVIII., v níž se s podivuhodným pomíjením celého období od 1789 až do 1814 prohlašuje myšlenka, že král »po byla uznávána až do zrušení říše možnost, aby zemský vladař byl usnesením říšským sesazen. Prakticky tak důležité absolutistické snahy zemského vládce opírají se theoreticky buď o poučky přirozenoprávního učení o suverenitě, jež se přenáší na zemského vládce, což je dle pozitivního práva nepřípustno, nebo se opírají o soukromoprávní konstrukce rázu patrimoniálního.

¹ O zajímavých dějinách týkajících se vzniku charty srovn. Duvergier de Hauranne, *Histoire du gouvernement parlementaire en France*, II 1857, 175 nn., a zvl. Beugnot, *Mémoires*, 1866, II, 223 nn. Název »princip monarchický« a jeho protiva k principu demokratickému jest rovněž původu francouzského a vznikl v politických diskussích r. 1814. Srovn. na př. B. Caperfigne, *Histoire de la Restauration*, 1837, 96.

dlouhé nepřítomnosti«, vyhovuje přání poddaných, dává národu ze své svrchované moci dobrovolně ústavu, uchováváje jednak staré postavení království, dle něhož všechna veřejná moc Francie má své místo v osobě králově, jednak však národu poskytuje účastenství v její vykonávání.¹ Tím byla nalezena právnícká formule pro princip monarchický. Princip ten v německých poměrech dojde výrazu nejprve v jihoněmeckých ústavách, stojících pod vlivem charty,² v 57. článku vídeňského protokolu závěrečného³ pak jest povýšen na stupeň dogmaticky nepochybného pojmu.

Bylo to zajisté teprve poprvé, že se diplomaté obírali určováním právníckých pojmů, když r. 1820 ve vídeňských konferencích ministerských pojem suverenního knížete a možnost konstitucionálně ho omeziti byly podrobeny zákonné definici. Bezprostředně na to Metternich z nově získaného principu tohoto odvozuje,

¹ Hlavní věty zní: »Nous avons considéré que, bien que l'autorité tout entière résidât en France dans la personne du Roi, nos prédécesseurs n'avaient point hésité à en modifier l'exercice, suivant la différence des temps . . . nous avons reconnu que le vœu de nos sujets pour une charte constitutionnelle était l'expression d'un besoin réel . . . nous avons dû nous souvenir aussi que notre premier devoir envers nos peuples était de conserver, pour leur propre intérêt, les droits et les prérogatives de notre couronne . . . nous avons volontairement, et par libre exercice de notre autorité royale accordé et accordons, fait concession et octroi à nos sujets, tant pour nous que pour nos successeurs, et à toujours, de la Charte constitutionnelle.« Duguit et Monier, Les constitutions et les principales lois publiques de la France depuis 1789, 1898, p. 183.

² Bavor. ústava z 26. května, tit. II. § 1.: Král jest vrchní hlavou státu, spojuje v sobě všechna práva státní moci a vykonává ji.

že ústava neapolská, sardinská a španělská, ohrožující legitimní království, jest v protivě s právem mezinárodním; a intervenční politika sjezdu opavského, lublaňského a veronského hledí monarchický princip povznést za uznaný základ evropského řádu, nehledě k nepatrným výjimkám, v nichž vídeňský kongres i na dále uznával menší republikánské státy starodějinného rázu, jako Švýcarsko a svobodná města německá.¹

A tak obrat, jaký se udál v učení o knížecí suverenitě prohlášením monarchického principu, sluší vyložiti rovněž jen v souvislosti s teorií o svrchovanosti národa.

Ovšem již učení ono nebylo z této theorie odvozováno, nýbrž proti ní stavěno jako proti theorii státu nepřátelské a zavrhané. V praktické politice měl monarchický princip býti pevným bodem, z něhož by revoluce definitivně mohla býti přemožena.

Naproti tomu v nauce o státním právu prohlášení monarchického principu vzbudí učení o vlastním právu monarchově na vládu, kteréž nelze pochopiti z ústavy státu. Jsou to staré přirozenoprávní a patrimonialní myšlenky,² jež se zde objevují v novém rouše. Odkud

¹ Zajímavá je zejména cirkulární depeše východních mocí z Lublaně ze dne 12. května 1821, kde se uvádí: Les changements utiles ou nécessaires dans la législation et dans l'administration des États ne doivent émaner que de la volonté libre, de l'impulsion réfléchie et éclairée de ceux que Dieu a rendus responsables du pouvoir.

³ Otištěno u Ghillanyho, Diplomatisches Handbuch, II, 1855, p. 438. (ke str. 497)

² Poslední myšlenka nejostřeji vyjádřena u Maurenbrecher a, Die regierenden Fürsten und die Souveränität, 1839, kde se na str. 167 uvádí, »že suverenita v dědičné monarchii má býti ryze soukromým právem knížete.«

pak však pochází toto vlastní právo? Poněvadž nemůže a nemá býti pochopeno z pozemského právního řádu státu, ujímá se nyní zase theologická státověda zplna svých práv, jichž se nikdy zcela nevzdala. Nikoliv národ, avšak také nikoliv stát, nýbrž jen Bůh jest původem moci monarchické, a tím nové učení navazuje se na staré, proti němuž zastanci původních práv národa od Marsilia Padovského až do Rousseaua tak energicky bojovali.

Až daleko do literatury 19. století, ba až i do přítomné doby vlekou se nejasnosti a zmatky v pojímání suverenity,¹ tak na př. i ti, kteří uznávali svrchovanost za vlastnost státní moci a tuto zase za prvek státu, trvají přes to přese všechno při učení o vlastním právu monarchově. Spor zde tkvící pochopil jasně jen Bernatzik² a snažil se jej urovnati, avšak způsobem, jakého nelze úspěšně následovati. Avšak u jiných autorů stojí nové i staré učení bez souvislosti podle sebe. Jest však vždy zajímavě viděti, jak mocně působí dochované představy a dogmata i na ty, kdož se domnívají, že se sprostili starých pout.

Správný názor o poměru orgánu k státní suverenitě byl zahájen od protivníků státovědy přirozenoprávní a to podstatně v souvislosti s organickou teorií o státě. Plnou jasnost zjedнала teprve novější státověda německá; teprve Albrecht ve své epochální kritice Maurenbrecherova státního práva hlásal, že spor o pojetí

¹ Rehm, Staatslehre 57 nn. ukazuje, jak v literatuře v úřední řeči neustále se pronikají navzájem tři různé významy suverenity (suverenita jako vlastnost státní moci, jako právní postavení nejvyššího státního orgánu, jako státní moc).

² Republik und Monarchie 1892, 27. K tomu Jellinkova rozprava v Archiv f. öf. Recht VIII. 175.

suverenity je základem této vědy.¹ Na pravou cestu potom udeřil — jako v nejednom jiném zřeteli — Gerber, prohlásiv, že svrchovanost není sama státní mocí, nýbrž že značí jen jednu vlastnost dokonalé moci státní. K tomu připojuje: »Výrazy svrchovanost knížete, svrchovanost národa, národní svrchovanost jsou jen hesla různých politických snah. S pojmem práva monarchova v užším smyslu není pojem suverenity v žádném poměru; a přece se suverenity tak často zaměňuje s monarchickým principem.«²

Tímto poznáním jest položen pevný základ pro pojetí právní podstaty suverenity a hráz proti utlačujícímu návalu frasi, které se v novější politické a právnické literatuře vzhledem k suverinitě rozpínaly a částečně dosud rozpínají.³

2. Podstata suverenity.

Z rozhledu po dějinách pojmu suverenity plyne několik důležitých důsledků:⁴

Především, že pokusy, aby se pojem suverenity

¹ Na uv. m. 1491.

² Na uv. m. 22, pozn. 5.

³ Zvláště v literatuře románských národů. Srov. na př. sbírku definicí u Combothery, La conception juridique de l'État, 1899, 92 n., zejména definici Saint Gironovu a Orlandovu. Viz dále Moreau, Précis élémentaire de droit constitutionnel, 1897, 9: »La souveraineté externe est affirmation de l'existence propre et autonome de l'État au regard des autres États; la souveraineté interne est l'affirmation de l'être collectif au regard des particuliers.«

⁴ Srovn. také Jellinkův spis Die Lehre von den Staatenverbindungen, 16 nn.

vymýtil z veřejného práva,¹ jsou nehistorické. Celý dějinný vývoj moderního státu ze státu středověkého byl těsně sloučen s postupným poznáváním suverenity. Nesluší se tento vývoj a jeho výsledky odstrčiti stranou ve prospěch nějaké konstrukce.

Potom, že byly poznány omyly učení o suverenitě; že totiž suverenita orgánu byla na roveň stavěna se svrchovaností státní, a že negativní pojem svrchovanosti byl vyplňován pozitivním obsahem státní moci.²

Konečně plyne odtud přesvědčení, že svrchovanost není kategorií absolutní, nýbrž historickou — výsledek to co nejdůležitější pro rozhodnutí o otázce, zdali suverenita je podstatným znakem státu.

Od těchto výsledků vycházejí následující úvahy:

a) Formální charakter suverenity.

Dějinný vývoj suverenity nás poučuje, že tato znamená popření všelikého podřízení nebo omezení státu jinou mocí. Suverenní moc státní jest tudíž moc, jež

¹ Preuss, na uv. m. 92 nn.; Affolter na uv. m. 11.; Kliemke, Die staatsrechtliche Natur und Stellung des Bundesrats, 1894, 28.

² Rehm, Staatslehre 63, chce udržeti význam slova »suverenita« v takovém pojetí, že by mělo znamenat státní moc jakožto suverenitu ve smyslu státoprávním čili jako suverenitu vnitřní (nach innen). To však sluší rozhodně zamítnouti. V jazyce německém na štěstí s významem »státní moc« (Staatsgewalt) spojuje se pevný, určitý pojem, kdežto Románé (a Angličané) musí operovati s mnohoznačným a tudíž nevyhnutelně omylným slovem souveraineté, sovranità a p., aby moc státní jistě označili. Není sebe menší pohnutky, aby byla věc napodobena. — Aby se zmatek ještě více množil, mluví Haenel (Staatsrecht 114) také ještě o suverenní funkci zákonodárství, takže tu máme dokonce čtvrtý způsob suverenity.

nezná žádné vyšší moci nad sebou; jest tedy zároveň i nezávislou i nejvyšší mocí. Prvý znak jeví se převážně na zevnějšek, ve styku suverenního státu s jinými mocnostmi, druhý směrem dovnitř se zřetelem k osobám ve stát zařazeným. Oba dva znaky však jsou navzájem nerozdílně sloučeny.¹

Učení o suverenitě však z charakteru svrchovanosti vyvodila ještě třetí znak. Suverenita musí ještě znamenati neomezenou a neomezitelnou moc vůbec. Musí býti absolutní, poněvadž nikdo jí nemůže klásti meze, ani ona sama. Podle theorie přirozenoprávní, které se v tomto zřeteli mnozí podnes drží, jest sebeomezení s pojmem suverenity neslučitelné. Existují-li tedy meze pro stát, jsou prý tyto meze povahy faktické nebo mravní, nikdy však právní.²

¹ Mluví-li se tudíž o suverenitě mezinárodní a státoprávní, lze tím označiti jen dva směry jednotné jinak svrchované moci. Srovn. Jellinkův spis, *Lehre von den Staatenverbindungen* 22 nn. S ním se shoduje Borel, *Étude sur la souveraineté et l'état fédératif* 1886, 30; Brunialti, *Unioni e combinazioni fra gli stati* 1891, XX; Le Fur, *État fédéral et confédérations d'États* 1896, 444; v. Stengel ve *Schmollerově Jahrbuchu* 1898, 769, 778, 785. Srovn. dále Haenel, *Staatsrecht* I, 118; G. Meyer str. 19. — Rehm ve *Staatslehre* 63 nn. soudí na základě svého pojetí suverenity jako prostě nezávislé světské moci územní, že jest suverenita jenom pojmem mezinárodním, a staví ji proti své státoprávní suverenitě (t. j. proti státní moci jako pojmu státoprávnímu). To plyne však jen odtud, že Rehm na prospěch své terminologické trojice trhá historicky srostlé prvky pojmu suverenity. Jak se má ostatně věc dle tohoto učení se státoprávní suverenitou států mezinárodně suverenních? Ta je přece nutně také superlativem a tudíž dlužno ji přísně odlišovati od relativní pouze vnitřní suverenity nesuverenních států. Tak obdržíme jednak absolutní a jednak relativní vnitřní suverenitu, z čehož vychází patrně na jevo nepotřebnost celého toho rozlišování.

² Srovn. G. Meyer, str. 19.

Aby se tato důležitá věc vyřídlila, dlužno především na mysli mít, že suverenita jest právním pojmem a že si ji literatura přirozenoprávní vždy takto myslila. **Nezávislost státní moci na všelike jiné autoritě byla vždy pojímána jako nezávislost právní, nikoli jako nezávislost faktická.** Také absolutisté chtějí o absolutní, zákony neomezené moci knížecí dokázati, že jest mocí právní. **Tak u Hobbesa smlouvou, na níž se stát zakládá, vzniká neomezená právní moc panovníkova, tak i Rousseauu podrobuje jednotlivce neomezené vládě právotvorné volonté générale.** Dokazovati, že stát je mocí reální, zdálo se přirozenému právu zbytečno; spíše běželo o to, aby se dovedl právní důvod, oprávněnost dané moci.

Jestliže se tedy suverenní moc pojímá tak, že stojí nad právem, znamená to zneuznávati dějinný vývoj učení o suverenitě. Avšak revidovati sluší dnes juristický ráz právního pojmu suverenity, poněvadž zamítnutí přirozenoprávní konstrukce vymáhá nového zdůvodnění ve shodě s vytříbenými názory o právu. Přirozenému právu bylo snadno svrchovanost právnicky kvalifikovat, poněvadž vychází z ideje práva předstátního. Naše však poznání o právu, dle něhož jeho existence závisí na existenci organisace je uskutečňující, ukazuje, že otázka, zdali organisace zaručující právo stojí pod právem nebo nad právem, jest z nejnesnadnějších problémů celé státovědy.

Na prvý pohled se zdá, jakoby nebylo možno pochybovati o tom, že by pro suverenní stát nebylo žádných možných mezí, nehledíc k právu mezinárodnímu, k němuž se zde zatím nepřihlíží. Ještě dnes se zhusta hlásá, že, byť snad stát nikdy neuskutečňoval

každou juristickou možnost, přece nic neexistuje, co by proň právně bylo nemožno.

Avšak tato abstraktní myšlenka nebyla nikdy dovedena až do posledních praktických důsledků. Jestliže stát právně všechno může, může také zrušiti právní řád, zavésti anarchii a sama sebe znemožniti. Slušeli však takovou myšlenku zamítnouti, plyne z toho meze vůči státu, meze tkvící v existenci řádu. Stát si může sice voliti, jakou má míti ústavu, avšak nějakou ústavu přece musí míti. Anarchie leží v oboru možnosti faktické, nikoli právní.

Avšak i faktická anarchie jest možna jen jako stav přechodný. Nadto státní převraty a revoluce moderních dějin nikdy nezrušily celý právní stav, jakože i právní kontinuita byla jimi prolomena jen v jednotlivých bodech, ovšem důležitých. Ba i při otevřených bojích nejvyšších politických mocí může běžeti jen o dočasné omezení nebo zrušení některých částí, nikdy o úplné zrušení právního řádu.

Náleží-li však k podstatě státu, aby měl právní řád, tož již tím se popírá učení o absolutní neomezitelnosti státní moci. Stát nestojí takovým způsobem nad právem, aby se mohl sám práva zhostiti. Jenom otázka, jaký má býti právní řád, nikoli zdali má býti, jest v jeho moci jak faktické tak právní.

Jest nejen sociálně-psychologická možnost, aby stát byl na své právo poután, ale i vskutku jím poután jest. To bylo již dříve vyloženo. Zde dlužno tuto závislost zdůvodniti právnicky.¹

¹ Zdůvodnění, jež podává Haenel (Staatsrecht I, 114 nn.) o vázanosti státu na právním řádu, není povahy právnícké. Jestliže označuje právo jako jevový způsob (Erscheinungsweise)

Všecko právo stává se právem jenom tak, že víže nejen poddaného, nýbrž i státní moc. »Právo v tomto plném slova smyslu jest tedy dvojsstranně vížící moc zákona, vlastní podřízení státní moci zákonům, jež sama vydala.«¹ Vydá-li stát nějaký zákon, víže nejen jednotlivce, nýbrž i svou vlastní činnost právně jeho normami. Káže v zákoně, aby i osoby, jež mu slouží jako orgány, zařídily svoji orgánní vůli podle zákona. Poněvadž však orgánní vůle jest vůle státní, tož stát poutaje své orgány víže také sebe sám. Stát jest jednotou, proto také podřízení správy a soudnictví zákonu jest pochod, jenž se zároveň děje uvnitř jednotné moci státní. Tato závislost však není povahy snad jen mravní, nýbrž právní. Všechny záruky veřejného práva sledují v první řadě účel, aby zabezpečily vázanost státní moci na normách, jež tato stanovila.

Taková formální závislost jest však také možna vzhledem k právotvorné činnosti.² Jest to zřejmě patrné tam, kde existují různé orgány pro zákonodárství prosté a ústavní, jako především ve Spojených Státech. Tam jsou opatřeny záruky, aby prosté zákony nezasahovaly do zákonodárství ústavního, ba v některých státech byla po drahý čas zapovězena všeliká změna ústavy.³ V takovém případě nebylo žádné právní možnosti, aby v uvedeném období ústavní zákonodárce něco podnikal. nutný státu, není tím ještě nijak rozřešena otázka, jak tato objektivní nutnost vede k subjektivní závaznosti státu.

¹ Ihering, Zweck im Recht, I, 358.

² Srovn. Jellinek, Gesetz und Verordnung, 261 nn.

³ Tak v Massachussettsu, kde ústava z 1780 (hl. VI. čl. X.) nařizovala, že před r. 1795 nesmí se konati žádná revise. Poore, The Federal and State Constitutions, Washington 1877, I, 972.

Ještě dnes je značný počet členovných států v Unii, které tak ztěžují formy ústavní změny, že musí uplynout více let, nežli nějaká oprava může nabyti zákonité platnosti.¹ V době však mezi tím není jistě žádná »legibus absoluta potestas« v zákonodárství.

Avšak nejen uvnitř, nýbrž i na zevnějšek uznává se stát, jenž žije v mezinárodním společenství státním, vázán právem mezinárodním, aniž však se proto podrobuje nějaké vyšší moci. Znamená-li právo normy vycházející od zevnější autority a zaručené zevnějšími prostředky, hodí se tento výměr plnou měrou na právo mezinárodní. Také v právu mezinárodním zůstává stát právně jen své vlastní vůli podřízen. Jenom záruky práva mezinárodního nespočívají zcela na jeho vůli, právě jako záruky práva státního. Právu jest však pouze nutno, aby existovaly záruky jeho platnosti, nikoli však nutno, aby vycházely z vůle státu.

To je jediná možná cesta, aby se mezinárodní právo právně zdůvodnilo. Jest nepochybně, že jednotlivý stát nevytvoruje obsah norem práva mezinárodního a také vytvořiti nemůže. Tento obsah se vyvíjí a trvá vyjádřen — nezávisle na státu — v požadavcích mezi-

¹ V mnoha státech musí návrh na opravu projíti dvěma sbory zákonodárnými a pak býti předložen lidu k odhlasování. Doba, jakou spotřebuje návrh, nežli projde jedním sborem zákonodárným, obnáší zpravidla dvě léta. — Francouzská ústava ze dne 3. září 1791 zakazovala pro nejbližší budoucnost revisi a pro dobu pozdější žádala (záhl. VII., čl. 1—5) usnesení tří po sobě jdoucích legislatur a pak definitivní revisi čtvrtou legislaturou, takže bylo zapotřebí aspoň šest let, aby nějaká změna nabyla zákonité platnosti. Ústava direktoriální směla jen vždy po uplynutí 9 let býti pozměněna (čl. 336 nn.). Zdali taková ustanovení jsou politicky správná, jest jiná otázka; jistě jsou však právně možná.

národního styku, v přesvědčeních a přáních národů a státníků. Ale všechny pokusy, aby se platnost práva mezinárodního uvedla na nějaký pramen právní, jenž by stál nad státem, se nezdařily a nezdaří se, kolikrát-koli se budou opěťovati.¹ Neboť formálně může právo býti odvozeno jen z poměrů volních: jedny projevy vůle jsou poutány jinými projevy vůle. Stát jest členem společenstva států. Kdyby však vůle tohoto společenstva byla právem, musilo by býti pospolenstvím, jež samo má jednotnou vůli, která stojí nad státem, a tím by byla v nové formě² uznána stará představa o civitas maxima, a popřen celý historický postup, jenž vedl k uznání suverenity. Věku, v němž se vyvinul pojem

¹ Triepel, na uv. m. 76 patrně se mýlí, zakládaje právo mezinárodní na obecné vůli složené z jednotlivých vůlí státův, čímž myslí, že lze se vyhnout učení o svézávaznosti státní. Každá jednotlivá vůle potřebuje jednotného nositele vůle. Jest-li obecná vůle vůlí jednotnou, potřebuje také jednotného subjektu a nelze jí pak lišiti od vůle nějakého pospolenství: takto však dospějeme k civitas maxima, ať se tato zve jakkoli. Jest-li však taková vůle, jak prohlašuje Triepel, jenom vzájemně vyjádřená vůle států, pak si musíme jednotlivou vůli představit jako vůli trvající ve vůli obecné. Tím však vůle jednotlivá je posledním formálním důvodem závazné moci, jakou mají ustanovení práva mezinárodního. Žádný právní objev nemůže odstranit alternativu: buď cizí nebo vlastní vůle jest právním důvodem nějakého závazku; buď tedy obecná vůle států jest vlastní vůlí každého státu, nebo jest mu cizí, tedy vůlí někoho jiného, a je-li opatřena závaznou mocí, vůlí vyššího. Zavrhne-li se však civitas maxima a připustí se, aby se stát smlouvou nebo dohodou zavazoval vlastní vůli, ocítáme se zase před základním problémem: Jak může nějaká vůle sama sebe zavázati?

¹ V tuto představu vyúsťují v nejnovější literatuře vývody Belingovy ve spise Die strafrechtliche Bedeutung der Exterritorialität, 1896, p. 9 nn.

svrchovanosti, všeliká závaznost jevila se možna jenom ve formě nějakého příkazu vyšší moci, daného moci podřízené. Vládnoucí mravní představy byly rázu různorodého. Ohromný pokrok, jehož se dopracovalo ethické poznání od doby Kantovy — nechať při tom mravní zásady byly od jednotlivého myslitele formulovány tak neb onak — záleží v poznání, že autonomní mravnost jest nejvyšší formou ethickou. Necht obsah příkazu pochází odkudkoli, dokonale mravné jest jenom takové jednání, k němuž se cítíme sami zavázáni veškerou svou podstatou, nikoli nějakou normou, danou od někoho jiného. Zákonodárství vlastního rozumu byli by politici a přirozenoprávní spisovatelé období předkantovského shledávali právě tak nemožným, jako vázanost státu samého vlastními jeho zákony.

Pojem povinnosti jest pojem jednotný. Povinnost právní a povinnost mravní shodují se navzájem ve znaku povinnosti, třeba jsou navzájem přesně odlišny. Proto také změna v ethické theorii o povinnosti nutně má za důsledek změnu právní theorie o povinnosti.

V pojmu státní svézavaznosti netkví tedy žádný spor právě jako v pojmu mravní autonomie. Tato svézavaznost nalézá podporu ve vládnoucím přesvědčení právním; při subjektivní povaze všech kriterií práva jest tím prokázán právní ráz státní svézavaznosti.

Na základě tohoto poznání je teprve možno, omylnou představu o neomezenosti vymýtit z pojmu suverenity a přeměnit jej dle toho v právní pojem, odpovídající našemu právnímu nazírání. Tato přeměna je také jediná s to, aby mu dala pozitivní obsah a aby jej vyvedla z kruhu negací, v nichž byl vypěstěn. Suverenita není neomezenost, nýbrž schopnost výhradného sebeurčení

a tudíž sebeomezení státní moci, právně jinými mocnostmi nepoutané, a sice cestou právního řádu, na jehož základě jediné činnost státu nabývá povahy právně hodnotitelné. Směštnán v krátkou formuli pojem suverenity tudíž znamená onu vlastnost státní moci, skrze niž tato moc má výhradnou způsobilost právního sebeurčení a svézávaznosti.¹

Svrchovanost moderního státu jest tudíž dvojího směru. Po stránce negativní — tak byla původně jediné uznávána — znamená nemožnost, býti nějakou jinou mocí proti vlastní vůli právně omezenou, ať je moc ta rázu státního nebo nestátního. Faktické případy omezení suverenní moci státní jsou sice možny, právními se však nemohou státi leč skrze její vlastní vůli. Po stránce pozitivní však suverenita záleží ve výhradné způsobilosti státní moci, dáti své vladařské vůli všestranně vížící obsah, určiti ve všech směrech vlastní řád právní. Neomezená je suverenní moc jenom v tom smyslu, že jí žádná jiná moc nemůže právně brániti ve změně vlastního řádu právního.

Suverenita tudíž není státní všemohoucností. Jest právní mocí a jest tudíž právem vázána. Netrpí ovšem ni žádných absolutních právních mezí. Stát může se zprostiti každé meze, kterou si sám položil, ale jen ve formách právních a tvoře si nové meze. Nikoli jednot-

¹ Srovn. o tom také mé dřívější vývody v »Lehre von den Staatenverbindungen«, str. 30 nn. a v »Gesetz und Verordnung« str. 196 n., jakož i literaturu tam uvedenou. Z nejnovější literatury v podstatě stejně jako já projadruje se Le Fur na str. 443: »La souveraineté est la qualité de l'État de ne l'être obligé ou déterminé que par sa propre volonté, dans les limites du principe supérieur du droit, et conformément au but collectif qu'il est appelé à réaliser.«

livá mez, ale omezení jest trvalé. Jako neexistuje stát absolutně omezený, zrovna tak právně neexistuje absolutně neomezený suverenní stát.

Tento znak suverenity jest však znakem ryze formálním. Neříká nic o obsahu mezí, jež si stát sám klade, ale také nic o pochodu, jakým si meze ty klade. O něm nepodávají formálně-právní představy samy žádného poučení. Co do svého praktického významu jest tento znak výpomocnou představou juristickou, jež nám zprostředkuje právní faktum, že vše, co stát v právních formách definitivně chce, nabývá právní moci. Nikterak se tím však nestanoví zásadně neomezená a neomezitelná kompetence státní moci. Právo značí vždy jen aktuální kompetence státu. Co může stát získati cestou možného rozšíření kompetence, neleží v jeho právním okruhu. Jinak by se došlo k úplnému zničení všech osobností ve stát včleněných, neboť všechna státní moc může existovati jen na útraty svobody individuální. Kdyby suverenita znamenala, že všechno možné rozšíření kompetence náleží v aktuální obor státu, byli bychom všichni státními otroky, kteří požívají kus právní způsobilosti jako prekarium dopřávané státem.¹ To byl také vskutku názor absolutistů, kteří tudíž také o majetku tvrdí, že náleží jednotlivci

¹ v. Seydel, Der Bundesstaatsbegriff (ve Staatsrechtliche und politische Abhandlungen, 1893 p. 8) praví: »Wer Eigentümer ist, hat an der Sache kein Recht nicht; wer Souverän ist, hat kein Hoheitsrecht nicht. Aber in beiden Fällen genügt die blosse Macht. Man muss alle denkbaren Befugnisse ausüben können; aber man muss sie nicht ausüben.« Tím se všechna individuální svoboda prohlašuje za státní milost. Podobně soudí také Herzfelder, Gewalt und Recht, 1890, 139.

jen potud, pokud mu jej stát uděluje,¹ kteréžto učení Rousseau z absolutního knížete přenáší na neomezitelnou vůli národa.² Avšak pouhá abstraktní možnost míti právo vladařské nemá nejmenšího účinku na osoby v stát zařazené, ať jsou to jednotlivci nebo svazy. Ty mají svá zvláštní práva, která drží nikoli na výpověď, nikoli jako milost suverenního státu, nikoli jako jeho delegované osoby, nýbrž mají svá práva mocí jejich uznání jako držitelé práva, jako osobnosti, kteroužto kvalitu jim stát nemůže odníti, protože to je zcela mimo jeho reální obor mocenský.

Je tudíž vždy zapotřebí nějakého okupačního, nové právo zakládajícího aktu, jestliže stát ke své dosavadní kompetenci přidružuje nový obor. Na základě své suverenity stát tedy nemá všeliká možná práva výsostná, nýbrž má vždy jen taková, jaká si v nějaké dané době skutečně byl osobil. Výměr, který suverenitu na roveň staví neomezené právní moci státu nad vlastní jeho kompetencí,³ obsahuje rovněž jen výpomocnou představu, aby odůvodnil oprávněnost státních aktů, rozšiřujících obor kompetence. Bezvýjimečně však suverenitu na roveň klásti plné právní moci nad kompetencí, jest

¹ Hobbes, *De cive* VI, 14: Non autem proprium ius habere quicquam, in quod non habeat ius ille, qui habet summum imperium.

² Du contrat social I, 9: L'État à l'égard de ses membres, est maître de tous leurs biens par le contrat social, qui dans l'État sert de base à tous les droits.

³ Názoru toho se drží zejména Haenel, *Studien* I, 149. k němu se přidružili mnozí jiní. Srovnej o tom údaje u G. Meyera, 20, pozn. 12, kde také já jsem uveden, ač jsem ovšem jen s výhradami uznal ^{umění} Haenelovo za správné (Jellinek *Lehre von den Staatenverbindungen*, p. 28.).

opr 6/11.15

však nepřítadno. Tím, že stát uzná mezinárodní právo a že na základě toho uznání provede akty, jež ho víží, omezuje na základě své právní moci sám sebe, aniž se však potom může právně jen tak zhola vlastním rozhodnutím zprostiti toho závazku. Avšak také pokud se týká vnitřních záležitostí, jsou možny případy, v nichž ani cestou ústavní změny nemůže platná právní norma býti změněna. Francouzský zákon ze dne 14. srpna 1884 zakazuje, aby republikánská forma vládní nebyla činěna předmětem návrhu na revisi ústavy.¹ Toto ustanovení může býti zrušeno násilím, nikoli však právem. Dále jsou případy, v nichž politická nemožnost právní změny je tak nepochybná, že se mohou k uvedeným před tím případům bezprostředně připojiti, ježto co je fakticky nemožno, nesmí býti nikdy konstruováno jako právní možnost. Sem čítám na př. zákaz bill of attainder v ústavě Spojených Států. Právě na takových politicky nemožných případech pozná se zřetelně, že »právní moc nad kompetencí« jest pouhou pomocnou představou.

b) Suverenita a státní moc.

Všechny pokusy, konstatovati obsah suverenity, zakládají se na záměně státní moci se svrchovaností a tím na zvratu skutečného stavu. Vladařské funkce, jež za těch oněch historických poměrů stát vykonává, líčí se jako nutné důsledky svrchovanosti. Poněvadž státní moc prováděla zákonodárství, soudnictví, právo milosti, jmenování úředníků, právo raziti peníze atd., byly tyto věci v suverenitu vkládány, kdežto historické zkoumání

² Art. V. »... La forme republicaine du Gouvernement ne peut faire l'objet d'une proposition de revision.« D u g u i t - M o n n i e r, 338.

ukazuje často zcela jiný původ těchto funkcí a nikterak neuznává, že by všechny hned zprvopočátku byly náležely státu.

Z pojmu svrchovanosti, jenž jest ryze formální povahy, neplyne samo sebou nic pro obsah moci státní. Oprávněnost státu se v toku dějin mění. Každý pozitivní obsah státní moci může jenom historickým bádáním pro určité období a určitý stát býti stanoven, třeba i v každém období oprávněnost států, stojících na stejném kulturním stupni, mívá — aspoň přibližně též typus. Jisté obory vždy ovšem bude stát zaujímati, avšak i v kruhu stálých oprávněností mění se druh i rozsah státní kompetence. Zejména v 19. století oprávněnost státu se rozšířila velkolepým způsobem. Všechny soudy jsou prohlášeny za soudy státní, zbytky feudální moci policejní jsou odstraněny, celé vyučování podrobeno je státnímu vedení a vrchnímu dozoru státnímu, církevní činnost správní, pokud se týká zjišťování stavu obyvatelstva, byla od státu přejata, v péči o dělnictvo, v záležitostech očkování, dobytčího moru, ztroskotání lodí, patentů, železnic atd. přibylo státu nových oborů správních. Přes to přese všechno však suverenity státu nebyla tím nijak změněna: nikterak tím nevzrostla. A na druhé straně uznáním individuální svobody zmizela některá dřívější práva vladařská, aniž se to nějak dotklo suverenity.

A tak tedy z fakta, že stát v nějakém směru neprojevuje činnost, že nemá některých kompetencí nebo práv vladařských, nelze nikterak usuzovati na podstatu jeho státní moci. Jak daleko má stát projevovati činnost, aby byl suverenní, jest otázka, kterou nelze nijak zodpověděti.

Když tedy dva navzájem spojené státy vykazují kompetence (jaké dnes jednotný stát obyčejně mívá) takovým způsobem rozděleny, že si každý z nich připisuje jenom určitou kvotu těchto kompetencí, není tím nikterak dáno, že by suverenita nebo jen státní moc byla rozdělena. Spíše jsou tu dvě oddělené státní moci, jejichž kompetence je právně omezena, aniž obě dvě dohromady činí celou státní moc. To však vede k třetí otázce, kterou zde dlužno vyložit, zdali totiž suverenita je podstatným znakem státní moci a zdali tudíž stát a suverenní stát jsou pojmy totožné.

c) Suverenita není žádným podstatným znakem státní moci.

Nauka přirozeného práva nakreslila normální typ státu, jehož moc má za podstatný znak suverenitu. Tento typ pokládají ještě dnes mnozí za jediný typ s právní existencí.¹ Nelze sice popřít, že ve státě existují svazky, jež vůči němu jsou poměrně samostatné, a jež vykonávají imperium. Spor však vězí v tom, zdali svaz zařazený ve vyšší svaz a tudíž tomuto do jisté míry podřízený, může přes tuto podřízenost zachovati si povahu státu nebo si ji získati. Tato otázka naskytovala se sice již dříve, ale vynikajícího významu nabyla teprve ustavením moderních států spolkových a teoriemi, jež se k tomuto skutku připínaly. Jiní vycházejíce od myšlenky, že suverenita je nedělitelná,

¹ Např. v. Seydel, zejm. v Abhandlungen str. 6. — Zorn I, 63. — Haenel, Staatsrecht I, 113, 798. — Bornhak na uv. m. 9. — Dále Le Fur str. 354 nn. — Combothecra str. 155 n. Cizozemské státoprávní literatuře jednotlivých států nedostává se obyčejně podnětu, aby zkoumala dogma o suverenitě jako podstatném znaku v pojmu státu.

buď popírali možnost spolkových států, nebo jednotlivým státům členovným upírali ráz státní, avšak vzdali se tím možnosti pochopiti zvláštní povahu nejdůležitějších příkladů soudobých svazků státních. Mnohé důsledky, které byly vyvozeny odtud, že byla popřena možnost nesuverenních států, náleží k nejhorším výplodům abstraktního a od života odvráceného čistého právnictví pojmového.

Definitivního rozluštění nabývá tato sporná otázka poznáním, že suverenita není žádnou absolutní kategorií, nýbrž kategorií historickou. Z nástinu o vzniku pojmu suverenity jde nezvratně na jevo, že státům, které dle dnešního názoru bývaly od jakživa suverenní, tento charakter kdysi chyběl. V době, kdy církev dosazovala a sesazovala krále, kdy hlásala boží mír, kdy nehledíc na státní meze vykonávala své právo ve svých soudech, byla mocí nad státem stojící. Byť organizace svaté říše římské byla sebe volnějši, obsahovala přece státy, které uznávaly vrchní vládu císařovu, třeba jen nominální. Vzhledem k vnitřním záležitostem byla státu právem mocností do něho včleněných vytčena nepřekročitelná mez, která byla na překážku svobodnému pohybu, jaký je vlastní suverennímu státu. Středověký stát nebyl ještě státem suverenním. Ale byl již státem. Pokusy církevních spisovatelů, aby jednotlivé státy vylíčili jako provincie říšské, neznamení nic jiného, nežli že se v nich — jako zhusta v té době — přenášejí dochované představy antické na soudobé poměry, zpravidla nejasně chápané.

Ale i když se nepřihlédne k obecným omezením státu, založeným na dějinné povaze světa středověkého, je nemožno představou suverenity dospěti k pochopení

státních poměrů středověkých. Mocné státy jsou ve svazku lenním s jinou mocí. Městské obce, které nepopírají své podřízenosti vůči říši, slučují se s jinými k silným mezinárodním svazkům. Města hansovní vesměs jsou nesuverenní; ale s hlediska moderního názoru o státě zdá se, jakoby byla značnější měrou splňovala úkoly státní obce nežli říše, jež je obklopovaly. Vměstnávati plnost autonomních svazů středověkého světa v moderní pojem komunální organizace nebylo by ničím jiným nežli nehistorickým přenášením dnešních názorů na státní svět, jenž existoval za zcela jiných podmínek.

Právě tak nebylo lze pojmem suverenity zcela pochopiti ani státy současné s Bodinem a jeho následníky. Bodin sám je nucen připustiti rozmanité modifikace suverenity,¹ a Loyseau ve svém důkladném *Traité des Seigneuries* klade silný důraz na totožnost státu a suverenity, musí však přece připustiti existenci »*princes subjects*« se suverenními právy, dále, že protekce, tribut a lenský poměr »*abaissent et diminuent le lustre de l' Estat souverain, qui sans doute n' est pas si pur, si souverain et si maiestatif (s' il faut ainsi dire) quand il est subject à ces charges.*«² Právě tak později spisovatelé období přirozenoprávního, kteří se obírali studiem skutečných států, tvrdili, že existují státy nesuverenní, jimž dávají všelijaké názvy.³ V popředí tu stojí němečtí publicisté, kteří v posledních dobách říše přisuzovali zemskému vládcovi povahu státní

¹ De rep. I. 9, 169 nn.

² Na uv. m. 31 n.

³ str. 34. Přes to zůstávají knížata takových států suverenní.

moci.¹ Ale také literatura mezinárodního práva nemůže pojmem suverenity zahrnouti soujem mezinárodních subjektů právních a vidí se tudíž nucena, vytvořiti zvláštní kategorii států nesuverenních, pro něž J. J. Moser vlivem dogmatu o suverenitě stanoví velice sporný, ale potom v diplomatické řeči zdomácnělý název: státy polosuverenní.²

A jako nebyla suverenita podstatným znakem států středověkých a států existujících v době květu přirozenoprávního dogmatu o totožnosti moci státní a suverenní, tak ani pro přítomnost nelze z pozorování skutečných států prokázati takovou rovnost. Také dnešní svět státní obsahuje útvary, které splňují státní úkoly samostatnou organizací a státními prostředky, avšak přece nejsou suverenní. Na toto historicko-politické faktum musí všechny vědecké představy o státě navázati, chtějí-li dané poměry vyložiti, nikoli je mistrovati.

Dle toho jsou dva druhy států: státy suverenní a nesuverenní³. Tu se však vynořuje otázka, jaký znak odlišuje na jedné straně stát nesuverenní od suverenního, a na druhé straně od nestátní, státu zcela podřízené organizace. Odpověď bude dána vyšetřením následující vlastnosti státní moci, t. j. způsobilosti k vlastní organizaci a autonomii.

¹ Srov. Lehre von den Staatenverbindungen, 38 n. Gierke Althusius, 248 n. (zvl. Nettelbladt).

² O tom Brie, Der Bundesstaat 1874, 28 nn. Pütter (a jeho škola, zejm. Kreittmayr), Rehm, Staatslehre 50 nn.

³ Beyträge zu dem neuesten Europ. Völkerrecht in Friedenszeiten I, 596. Rehm, Staatslehre 69, ačkoli popírá dělitelnost suverenity na státy polosuverenní a nesuverenní, chce přece, stanoviti kvantitavný rozdíl se zřetelem na stupeň podrobenosti, čehož však není potřeba.

II. *Způsobilost k vlastní organisaci a samostatné vládě.*¹

Podstatným znakem státu jest existence státní moci. Státní moc však jest neodvoditelná dále moc vladařská plynoucí z vlastní moci a založená tudíž na svém vlastním právu. Rozsah této moci vladařské jest pro její existenci zcela lhostejný. Kde nějaké spolenství může z původní své moci a původními prostředky donucovacími provozovati vládu dle řádu sobě vlastního, tam existuje stát.²

¹ O názorech odchylných viz případnou polemiku G. Meyrovu, str. 8., pozn. 17. S Meyrem v té příčině co do hlavního názoru v podstatě souhlasím. K následujícímu srovn. Jelínek, *Über Staatsfragmente*, 1896, 12 n. Z nejnovější literatury uveden buď Rosenberg (v *Arch. f. öff. Recht* XIV, 1899, 362 nn.), dále Rehm, jenž v *Staatslehre* str. 28 n. tvrdí, jako již před ním Stöber (*Arch. f. öff. R.* I. 638 nn.), že mezinárodně právní osobnost jest jediný znak, jenž odlišuje stát od obce. Ale mezinárodně právní osobnost jest přece vždy následek, nikoli příčina státní kvality nějakého spolenství; toto musí prokázat se nějakou osobností, jež ho uzpůsobuje, aby bylo subjektem práva mezinárodního. To však není nic jiného než vlastní jemu a původní moc vladařská. Rehm polemizuje proti podobné námitce, kterou již Laband I, 67 vyslovil proti Stöbrovi, ale dle mého mínění nikterak ji nevyvrací. K tomu Rehm ruší svou vlastní definici, konstruuje státy bez osobnosti a tudíž bez mezinárodně právní osobnosti.

² Toto rozluštění platí, jak dlužno ještě jednou vytknout, pro svět států přítomných. Zdali na př. na základě poměrů středověkých lze ostře odlišovati stát a obec, je pro naši otázku zcela lhostejno, poněvadž není možno z jevů náležejících daleko od sebe vzdáleným obdobím zjednati společné státoprávní pojmy. Kdo navzájem srovnává tlupu nebo rodinu pravěkou, řeckou polis, obce afrických a polynesských kmenů, germánský středověk a dnešní civilisované státy, docílí jen bezbarvého, neobsažného sociálního pojmu o spopolitosti, nikdy však konkrétní právní

Existence státní moci projevuje se především v existenci samostatných orgánů, které ji zastávají. Vlastní organisace a spojené s ní rozdělení moci jest prvý znak, jímž se stát odlišuje od svazů nestátních. Kde tudíž nějaká pospolitost obdrží svou ústavu od jiné moci, takže tato se zakládá nikoli na vlastní vůli, nýbrž trvale na zákoně oné moci, tam se nenaskytá stát, nýbž jen člen státu. A tudíž německé státy členovnní jsou státy, neboť se mohou svými vlastními, výhradně na vlastní vůli založenými ústavami organisovati, jež jsou jejich zákony, nikoli zákony říše. Rovněž tak jsou ústavy švýcarských kantonů, jednotlivé státy americké Unie státními ústavami, neboť se zakládají výhradně na svých vlastních zákonech, nikoli na vůli nadřaděného státu spolkového. Mohou sice být vytčeny v zákonech spolkového státu meze ústavám států členovnních (na př. zákaz jiné státní formy nežli republikánské, jako ve Švýcarsku a ve Spojených Státech), ale přes to zůstávají výhradně zákony členovnních států. Ba i když nějaká pospolitost obdržela ústavu za společnosti cizích států, jest státem, když tuto ústavu dlužno pro budoucnost výhradně pokládati za její původní akt volní, takže od ní může býti změněna bez dalšího zmocnění.

Kde však svaz vykonávající vladařskou moc obdržel svou organisaci od státu nad ním stojícího jako představy. Suverenita na př. a mezinárodně právní osobnost jsou právní pojmy, jež zcela přináležejí nejnovější době, nemůže jich tudíž býti užito ke konstrukci antického a středověkého světa státního, a právě tak naše představy o korporacích se nehodí na pospolitosti dnešních národů přírodních. Pronikne-li poznání o dynamické povaze státu, odstraní se tím množství sporů přítomnému právu nepotřebných.

jeho zákon, tam není státu. Tak především u kommun, jejichž zřízení se vždy zakládá na státních zákonech, jež jen v podřízených věcech dovolují omezenou oprávněnost k organizaci.

Dále pak toto kritérium poskytuje správný vzhled v nestátovou povahu území státu podobných. Proto také Elsasko-Lotrinsko není žádným státem, neboť jeho ústava je založena na zákonech říše německé; není žádných elsasko-lotrinských ústavních zákonů; proto také anglické chartovní kolonie, nadané nejdalekosáhlejší autonomií, jako Kanada, Kapsko, Austrálie nejsou státy, poněvadž jejich ústavy jsou obsaženy v zákonech anglických, v parlamentních aktech Velké Británie, jež mohou vždy zase parlamentem býti změněny, aniž takové kolonii přísluší zákonné právo spolupůsobit při takové změně ústavy. V mezích těchto anglických zákonů mohou se ony kolonie ovšem svobodně organizovati. Avšak při tomto organizačním pochodu nenakládají svým původním imperiem, nýbrž imperiem poskytnutým, v jehož držení se neliší od kommunálních svazů jednotného státu. Rakouská království a země mají své zemské ústavy, prohlášené za základní zákony státní, jež však mohou dány býti císařem, nikoli vládařem jednotlivé země, a mohou býti měněny jenom sankcí císařskou, nikoli zeměpanskou. Nedostává se jim tudíž charakteru státního.

Aby se nějaká organizace mohla charakterisovati jako stát, je nutno, aby nejvyšší orgán, jenž činnost její uvádí v pohyb, byl samostatný, t. j. tento orgán nesmí právně spadati v jedno s orgánem jiného státu. Totožnost orgánů má za logicky nutný důsledek totožnost státu. I tam, kde může býti pochybnost, zdali

nějaká pospolitost nemá práva vlastního ústavního zákonodárství, dlužno rozhodnouti v neprospěch státního charakteru, jestliže se tato pospolitost nemůže prokázati nejvyšším samostatným orgánem, způsobilým v této samostatnosti jednati. Kdyby na př. z organizačních práv britských kolonií, jaká jsou jim dána v mezích vytčených anglickým parlamentem, někdo chtěl usuzovat na státní charakter těchto kolonií, byl by tento úsudek mylný, poněvadž žádná z těchto kolonií nemá vůči britské koruně nijakého samostatného nejvyššího orgánu.

Tento znak pomáhá však také rozhodnouti obtížné případy pomezí. Tak Chorvatsku chybí vůči Uhrám, Finsku vůči Rusku státní charakter, protože král chorvatský s králem uherským, velkokníže finský s carem ruským jest právě totožný, pročez tyto poměry nerepresentují žádné reální unie, nýbrž jednotné státy.¹ 11/12.

Prvním znakem samostatné moci vladařské tedy jest, že její organisace zakládá se výhradně na vlastních zákonech. Musí dále míti všechny podstatné materiální funkce moci státní, což zase jest důsledkem své vlastní organisace moci vladařské. Především každý stát skrze své zákony disponuje přináležející mu mocí vladařskou. Ale také jeho správa a soudnictví zakládá se na jeho vůli. Tuto vlastnost lze označiti jako vlastnost autonomie. Záleží nejen ve způsobilosti, míti vlastní zákony, nýbrž také podle nich a v jejich mezích jednati.² Proto jest oprávněn úsudek, že společenství bez vlastních zákonů, vlády a jurisdikce není státem; nedostává-li se mu byť i jen jediné z těchto věcí, jest to znamením,

¹ Srovn. zevrubné vývody J e l l i n k o v y v Staatsfragmente 35—46.

² L a b a n d I, 97.

že nespadá pod pojem státu. Stát může v rozsahu těchto funkcí, v kompetenci svých orgánů býti omezen, ale funkce ty musí všechny zde býti, aby státní ráz byl uchován. Proto musí také každý nesuverenní stát dát se zařadit v určitou státní formu. Württembersko a Badensko jsou monarchie, Hamburk, Bern a Pennsylvanie jsou republiky. Není žádného samostatného nejvyššího orgánu pro Elsasko-Lotrinsko, jenž by jen jemu příslušel,¹ a zrovna tak nelze britské kolonie nadané ústavami pokládati za monarchie nebo organizovaná severoamerická území za republiky.

Nesuverenní státy doby přítomné mají nad to samostatný obor působnosti ve všech odvětvích státní správy. Mohou — v různém rozsahu — pěstovati styk s jinými

¹ Toho neuznává v. S e y d e l, Kommentar zur Verfassungs-Urkunde für das Deutsche Reich, 1897, 39, prohlašuje Elsasko-Lotrinsko za stát a německé spolkové suvereny za suvereny Elsaska-Lotrinska. Právě tak nedají se držeti názory L e o n i h o, Das Verfassungsrecht von Elsass-Lothringen 1892, 5, a R o s e n b e r g o v y v Die staatsrechtliche Stellung von Elsass-Lothringen, 1896, 8 nn. V tvrzení L e o n i h o, že císař je odvolatelným monarchou elsasko-lotrinským (str. 48) zneuznává se nad to podstata monarchie. Nejnověji hledí R e h m (na uv. m. 165 nn.) zevrubně dokazovati státní povahu Elsaska-Lotrinska. Dle něho dlužno prý rozlišovati mezi státní mocí ve smyslu subjektivním a objektivním (str. 78). Jedna a táž subjektivní moc státní může prý v sobě spojovati více objektivních státních mocí dle obdoby vlastníka, jenž může míti více vlastnických práv. — To však je nepřípustná soukromoprávní analogie, kterou nelze nikterak obracet na moderní poměry státoprávní. Aby mohl R e h m Elsasku-Lotrinsku přiřknouti státní charakter, musí stanoviti zvláštní kategorii států, státy objektivní, které právě nejsou žádnými státy, měříme-li je dle dnešních našich základních představ státoprávních.

státy,¹ mají vlastní správu soudní, finanční a vnitřní, mají také buď své vlastní vojsko nebo aspoň jednotlivá práva týkající se kontingentu, jež vysílají do vojska spolkového. Není to však nikterak nutno, protože z existence nebo z nedostatku určitých práv výsostných nelze nikdy souditi na bytí nebo nebytí státu.

Na základě těchto výkladů plyne další kriterion nesuverenního státu, jímž se liší tento od nestátních pospolitostí, že ihned nabývá charakteru suverenního státu, jakmile odpadne stát, jenž nad ním vládne. Potřebuje tudíž také ve vnitřních záležitostech jenom rozšířiti svými zákony kompetenci dosavadních orgánů, aby mohl státoprávně vykonávati všechny funkce suverenního státu. Změnou ústavy mění se tudíž stát závislý právně ve stát suverenní. Taková věc stala se ve velkém slohu r. 1806 po zrušení Německé Říše, kde zeměpánům dotud říši poddaným k jejich moci státní

¹ Také jednotlivé státy amerických spolkových států mohou navzájem uzavírat smlouvy: Spojené Státy, Const. čl. I. sek. 10, 3; právě tak Venezuela, čl. 149; Argentinie, čl. 107; Brasilie, čl. 65, 1. Mexiko dovoluje jenom smlouvy stran pohraniční čáry a pohraničným státům dovoluje koalice za příčinou boje proti divokým kmenům. Většina těchto států žádává pro takové smlouvy schválení orgánů spolkových nebo (jako v Argentinii) ohlášení kongressu. Státní povaha jednotlivých států, jež jsou členy spolkového státu, dochází zde potud výrazu, že tyto smlouvy dlužno ze zásady posuzovati dle práva mezinárodního. O příslušných ústavních ustanoveních srovn. uvedený spis Le Furů v str. 688 v poznámce. Jeho tvrzení, že tyto smlouvy dlužno posuzovati podle práva státního a nikoli mezinárodního, je patrně mylné. Praxe nám zde sotva poskytne poučení; aspoň ve Spojených Státech dosud nebylo užito uvedené klausule, jež dopouští smlouvy mezi jednotlivými státy. Srovn. Jellinkovu Lehre von der Staatenverbindungen, 49.

přibyla práva, jež jim nepříslušela a je státoprávně omezovala, nebo tato zcela odpadla. Ale pospolitost dosud nestátní by se musila teprve vůbec ustaviti jako stát, usnésti se o své příští formě státní, aby v takovém případě obdržela charakter státu. Tak by Bulharsko po zrušení vrchního panství tureckého potřebovalo prostě jenom dát ústavně konstatovat, že jsou zrušena omezení dosavadního jeho stavu, a mohlo by se tak na základě moci, jež by mu dle mezinárodního práva připadla, v každé příčině presentovati jako stát suverenní. Naproti tomu musila by nějaká část státu nebo nějaký svaz státu zcela podřízený nejdříve se státně organizovati, neměl-li by být pokládán za anarchii.

Také mezi nesuverenními a suverenními státy lze nyní snadno stanoviti hranici. Suverenita je způsobilost výhradného právního sebeurčení. Proto může jen suverenní stát v mezích, jež si sám vytkl nebo jež sám uznal, zcela svobodně upraviti obsah své kompetence. Nesuverenní stát však určuje se rovněž svobodně, pokud sahá jeho státní sféra. Určitelnost nebo závaznost vlastní vůlí jest znakem každé samostatné moci vladařské. Pročež také nesuverennímu státu přináleží právní moc nad svou kompetencí.¹ Ale této moci jsou vytčeny meze právem nadřízeného státu. Tedy ze dvou trvale spojených států ten stát, jenž svou státoprávní kompetenci nemůže svým zákonem rozšířiti, nýbrž ve státním řádu

¹ T. j. za hranice svého imperia. Tím se liší státní moc právní nad vlastní kompetencí od nestátních pospolitostí, které sice mohou měniti směr příslušné jim moci na určité předměty, ale nemohou tuto moc vlastní pravomocí rozmnožiti. Polemické vývody Combothecrovy (na uv. m. 106), jenž chce každému jednotlivci přisouditi totéž sebeurčení jako státu, zakládají se na nedorozumění.

právním jiného státu má vytčenu mez pro rozšiřování své kompetence, jest státem nesuverenním, kdežto stát, jenž svým zákonem může druhému státu odníti jeho státoprávní kompetence, jest státem suverenním. Když kompetence nějakého vrchního státu vůči státu podřízenému jest trvale ustálena, jako kompetence Turecka vůči Bulharsku, může toto omezení kompetence býti zaručeno jenom mezinárodně právním závazkem vůči třetím mocnostem. Že ani Turecko vůči Bulharsku, ani Bulharsko vůči Portě nemůže svou oprávněnost rozšířiti, zakládá se na berlínské smlouvě, která nemůže jednostrannou disposicí jedné strany býti měněna. Kde se takových mezinárodně právních záruk nedostává, tam může vrchní stát také svým vlastním zákonem omeziti obor státu podřízeného, jakož se také stalo v poměru Porty k Egyptu.¹

III. Nedílnost státní moci.

Vyjdeme-li ze základu právního pojetí státu, totiž z poznání o jeho jednotě, vyplyne nám odtud jako nutný důsledek učení o jednotě a nedílnosti státní moci. Rozdělená moc předpokládá rozštěpení státu ve více státních útvarů.

Co platí o státní moci vůbec, platí ovšem také pro suverenní moc státní. Suverenita jest vlastnost, a sice vlastnost, již nelze ani rozmnožit ani zmenšit. Jest logicky superlativem, jež nelze nikdy rozštěpiti, a jenž podle sebe trpí jen stejnorodé veličiny téhož druhu. Proto může sice vedle sebe existovati více suverenních států, ale tyto nemohou býti nikdy držiteli jedné a téže

¹ Srovn. Lehre von den Staatenverbindungen, str. 151.

státní moci. Proto také není žádné rozdělené, částečné, zmenšené, omezené, relativní suverenity.¹

Tato abstraktní úvaha však jest — jako mnoho pouček státovédných — výsledkem dlouhé politické zkušenosti. Theorie jenom dodatečně formulovala a soustavně zdůvodnila, o čem dějinná skutečnost mnohonásobně poučila.

Učení o dělitelnosti státní moci bylo po dvakráte zosnováno za účely politickými. Nejprve, aby se odůvodnil stát konstituční, podruhé, aby se zkonstruoval, stát spolkový. Prvá theorie jest racionálního rázu, jsouc svým původem určena k tomu, aby se vytvořil ideální typ státu. Druhá theorie znamená prvý pokus pochopiti nový politický útvár, jehož nebylo lze pojmuti dochovanými kategoriemi.

Obě dvě theorie se však zakládají na obvyklé záměně pojmu »státní moc« a »suverenita«. Opravdu běží zde jenom o otázku, zdali státní moc, jaká se pokládá za obsah suverenity, jest dělitelná čili nic.

Prvé učení pohybuje se na půdě představ o suverenitě orgánu, stotožňované se suverenitou státu. Druhé učení však se opírá zcela o základnu moderního učení o suverenitě, jež v důsledném svém pojetí připisuje suverenitu jenom státní moci.

1. Učení o rozdělení moci.

Přírozenoprávní státověda prohlásila, že celá suverenita z vlastního práva přísluší nějakému orgánu —

¹ Z nejnovější literatury srovn. uv. spis. Le Fur ů v, str. 477. nn. Rehm, Staatslehre, 63 nn. Relativní suverenitu konstruuje v. Stengel v Schmollerově Jahrbuchu 1898, str. 785., ale jenom tak, že stotožnění státní moci a suverenity jenom jinak zbarvuje. Srovn. také případné poznámky G. Meyerovy, str. 5., pozn 3,

ať knížeti, či sboru šlechtickému nebo obci. Že by se suverenita mohla rozdělit mezi několik členů státu, to zve Hobbes učením podvratným, jež vede k rozvratu státu.¹ Soustředění státní moci v jediné jednotné vůli — ať je to vůle fyzické osoby nebo sboru — prohlašuje nauka přirozenoprávní za logický důsledek pojmu státu. Ponejvíce bývá za důkaz uváděna starodávná obdoba mezi státem a člověkem. Jako jest duše nedílná, tak i suverenita; obojí má sice rozličné mohutnosti, ale nemůže býti rozštěpena ve více částí.²

Prakticky je toto učení namířeno proti státnímu dualismu, jenž měl býti zcela překonán. Zrušení stavovských omezení, komunální svobody, vrchnostenské samostatnosti — slovem všech svéprávných mocí, stojících proti moci státní, to vše má býti tímto učením ospravedlněno. Úplné podřízení jednotlivce vůči všeobecné vůli, která nepřipouští proti svým rozhodnutím nijakého jednotlivého práva, ať jakéhokoli, — toť tendencí učení Rousseauova, u něhož absolutní vladař změnil pouze jméno, nikoli však podstatu.

Pevninské poměry sice nedávaly žádného podnětu k značnějším odporům proti tomuto učením, ale v Anglii mohlo býti přijato jen s pozměněními.

Konstituční theorie anglická klade sice těžisko státní moci v ruce národa, avšak přece dle Locka také krále sluší »in a very tolerable sense« označiti za nejvyšší moc,³ byť ve skutečnosti nejvyšší moc patřila zákonodárství. Ale oficiální učení anglické, jak

¹ De Cive XII. 5.

² Doklady v Lehre v. d. Staatenverbindungen, str. 26., pozn. 33.

³ Na uv. m. II, 151.

konečně bylo klassicky vyjádřeno u Blackstona,¹ pojímá krále a obě dvě sněmovny v jednotu parlamentu, jemuž se připisuje nejvyšší moc. Přece však zase také král bývá prohlašován sám za držitele suverenity.²

Tyto oficiální názory anglické přemění Montesquieu v učení své o třech oddělených, navzájem na roveň postavených, navzájem v rovnováze se udržujících mocnostech, jež sice navzájem se stýkají, v podstatě však jsou navzájem nezávislé.³ Zevrubněji své theorie neodůvodňuje a vůbec nepřetřásá otázku po jednotě státu, aniž poměr mocí jednotlivých k této jednotě.

V dalších důsledcích učení o rozštěpení mocí v této formě vede k úplnému theoretickému rozdělení státu ve tři osoby. Nejbřítčeji vyjádřil to Kant, jenž

¹ I, 2, str. 139.

² Vlivem totiž představy, již parlament staví na roveň krále v parlamentě (king in parliament). Proto se u anglických spisovatelů rozlišuje dvojí kvalita králova: král jako osoba a král jako instituce. Tak činí Allen, Inquiry into the Rise and Growth of the Royal Prerogative in England. Nové vyd. 1849, 26. nn., jenž tudíž o parlamentním králi může říci: he really does nothing, but he nominally does everything.

³ Rehm v Staatslehre 236 a 286 chce v Montesquieuovi vidět zastance učení, jež žádá závislost moci výkonné na moci zákonodárné, zejména proto, že žádá každoroční povolování daní legislativou, ježto by jinak moc výkonná na zákonodárné nezávisela* (ne dépendra d' elle). Toto »dépendre« však není korrelátem veta moci výkonné aniž jejího práva, svolávati moc zákonodárnou a ji uzavírati, čímž zase moc zákonodárná závisí na výkonné. »Il faut que, par la disposition des choses, le pouvoir arrête pouvoir«. Z tohoto východiska v učení Montesquieuově lze pochopiti význam onoho »dépendre«. Tak aspoň se Montesquieuovi doposud rozumělo a tak v dějinách světa působil.

* tj. nebyla jí udržována v rovnováze

tyto tři moci v státě výslovně označuje jako »tolikéž morálních osob«, jež se mají navzájem doplňovati a navzájem si býti podřaděny.¹

Jakmile však toto učení má býti převedeno v praxi, dostávají se theoretické a praktické potíže. Praktické potíže vyplývají z polických potřeb, jež nikdy nemohou nějakou abstraktní formulí býti zcela ovládnuty. Zejména poučné v této příčině jest chování francouzské konstituanty, jež v prohlášení lidských práv proklamuje zásadu dělby moci, avšak seznává, že ji nemůže přes všechno doktrinářství prováděti až do posledních důsledků, a spíše v moci zákonodárné vybuduje orgán, v němž se všechny moci sjednocují. Theoreticky však učení o svrchovanosti národa, jež je základem demokratických názorů, působí v tom směru, že dělbě moci se připisuje jenom význam podřízeného principu.² Když Američané, kteří přesnou dělbu moci prohlásili za zásadu konstituční, přikročili k tomu, aby stanovili své ústavy v členovném státě a v Unii,³ tu se jim ovšem

¹ Rechtslehre §§ 45, 48. O přívržencích Kantových jedná Mohl v Geschichte u. Lit. I, 273.

² Viz str. 19. v Duguitově důkladném díle: La séparation des pouvoirs et l'assemblée nationale de 1789, vydaném 1893. O podřízenosti moci soudcovské vzhledem k moci zákonodárné tamže 90, dále případný souhrnný úsudek o tvůrcích ústavy, 116: »Ils déclarent les trois pouvoirs égaux et indépendants et ils subordonnent au pouvoir législatif l'exécutif et le judiciaire«. (Prohlašují tři ty moci za rovné a nezávislé a podřizují moci zákonodárné moc výkonnou a soudní.) Prvou francouzskou ústavu nelze — jak také další zkoumání Duguitovo prokazuje — nikterak chápati v tom smyslu, že by byla zamýšlela absolutní rozdělení mocí, jak soudí Rehm, Staatslehre 288.

³ Američané ovšem přes všechnu proklamaci dogmatu o dělbě moci, nikdy nepomyslili na zcela přesné rozdělení tří

rozumí samo sebou, že všechny moci původně přináležejí národu a že od něho cestou ústavní teprve jsou přiděleny zvláštním orgánům, jež je mají representovati. Jednotným východištěm všech mocí jeví se v praeambulích amerických ústav národ sám. Jednotlivé přesně vymezené moci jsou »granted« nebo »vested« a tudíž přenesené na ústavní orgány, takže dle oficiální theorie národ v sobě spojuje všechny moci a cestou změny ústavní může jimi vždy znovu nakládat dle své vůle. Neméně však prohlašuje prvá francouzská ústava: »La Souveraineté est une indivisible, inaliénable et imprescriptible. Elle appartient à la Nation: aucune section du Peuple, ni aucun individu ne peut s'en attribuer l'exercice«,¹ ač se tím ocítá ve sporu, charakteristickém pro tehdejší myšlenkový stav, ve sporu totiž se zásadou dělby moci, vyslovenou hned bezprostředně na to.² Aby se tento spor rozřešil, zosnoval později Sieyès moci příslušným orgánům. Ve Federalistu č. XLVII. vykládá Madison učení, že něco takového Montesquieu nikterak nechtěl. »His meaning, as his own words import, and still more conclusively as illustrated by the example in his eye, can amount to no more than this, that where the whole power of another department is exercised by the same hands which possess the whole power of another department, the fundamental principles of a free constitution are subverted (str. 272. vyd. z r. 1826). Dokazuje dále, že americká ústava jednotlivé moci nikterak zcela nevyklučuje z úkonů mocí jiných a že je tomu také tak v ústavách jednotlivých států. — Zásada absolutního rozdělení mocí, kterou Rehm, str. 228 n. pokládá za zásadní základ americké ústavy, byla zamítnuta již »otci ústavy« výslovně, a mnohé odchylky od zkosnatělého doktrinářského dělení moci, o nichž chce Rehm dokázati, že se příčí vlastní jeho základní myšlence, jsou s plným vědomím stanoveny právě jako odchylky.

¹ Déclaration des droits de l'homme et du citoyen, art. 3.

² Tamže, art. 16.

své učení o pouvoir constituant, jež přináleží nezcizitelně národu a proti němuž stojí jednotlivé moci jako pouvoirs constitués. Ve vykonávání práva na změnu ústavy jeví se prý neustále původní jednota mocí.¹

Pozdější ústavy ve všech státech, ačkoli všechny jistou měrou přijímají zásadu dělby moci, označují přece jednotné středisko všech mocí, a sice jest to monarcha ve státech, kde se principu monarchickému přisoudila oficiální platnost; v jiných pak státech je to národ, což v obojím případě neznačí nic jiného nežli výslovné uznání státní jednoty ve formuli, kterou lze pochopiti jen na základě vývoje učení o svrchovanosti. Není tudíž žádná ústava, jež by byla aspoň jen zamýšlela do posledních důsledků provést myšlenku rozdělení moci, t. j. až do uznání tří osob ve smyslu Kantově. Novější theorie konstituční, připínající se ku B. Constantovi a k chartě, vystupuje proti přísnému rozdělení mocí po subjektivní stránce již z toho důvodu, že pak každá parlamentní vláda se jeví nemožnou.²

Pro poznání jednotné povahy státu celá tato historicko-politicky důležitá otázka nemá významu. Každý státní orgán representuje v mezích své oprávněnosti moc státní. Možno jest tudíž přiděliti různou kompetenci, nikoli rozdělití moc.³ V mnohosti svých orgánů pro-

¹ V politických spisech I, 147; II, 421 (n. př.).

² Srovn. Constanta I, 219. K tomu Jellinkovu úvahu Die Entwicklung des Ministeriums in der konst. Monarchie. (V Grünhutově Zeitschrift X, 1883, 340 n.)

³ Tak soudí v zásadě i O. Mayer v Deutsches Verwaltungsrecht I, 67 nn., jenž se zastává dělby moci. Jestliže však prohlašuje, že mocnosti nejsou žádné pouhé funkce, nýbrž živoucí části samé státní moci (str. 68., 69. pozn. 3.), nelze s tím spojití jasné představy.

jevuje se vždy jedna a táž moc. Jaký má theorie o dělbě moci význam pro učení o státních funkcích, bude nutno zevrubně vyložiti na místě jiném.

2. Rozdělení státní moci («suverenity») ve státě spolkovém.

Vlivem Tocquevillovým vytvořilo se na vysvětlenou spolkového státu velmi rozšířené učení o dělbě »suverenity«, t. j. státní moci mezi stát jednotlivý (členovní) a stát spolkový, mezi Gliedstaat a Bundesstaat. Jakkoli novější věda o státním právu učení to důrazně potírala, není dosud zcela překonáno. Naskytá se opět a opět v učení o Německé říši v tom smyslu, že se prohlašuje dvojitá suverenita, totiž suverenita říše a členovního státu, nebo že se hlásá fragmentární, zmenšená, relativní, omezená svrchovanost buď členovních států nebo jak říše tak i členovních států.

Pokud toto učení klade suverenitu na roveň se státní mocí, bylo již dřívějšími vývody vyvráceno. Avšak i ti, kdož zamítají dělbu suverenity, připouštějí přece dělbu státní moci. Pokud tím, že se připouští dělitelnost státní moci, má býti vyjádřena myšlenka, že státní moc států nesuverenních má jen omezený rozsah, dlužno proti takovému učení namítnouti pouze to, že jeho formule svádí k závažnému nedorozumění.

Zpravidla však učení o omezené moci státní chápe se tak, že i moc státu spolkového i státu členovního jest omezena, a že tudíž ve státě spolkovém působí dvě fragmentární nebo nedokonalé státní moci, jež dohromady representují státní moc, zastávající celý rozsah státních kompetencí.¹

¹ Haenel, Studien I, 63 nn., Staatsrecht I, 206; Bornhak na uv. m. 246.; O. Mayer, Deutsches V. R. II, 462 nn.; Gierke

Takové pojetí však je v úplném odporu s podstatou státní moci. Jedna a táž státní moc může příslušet jenom jednomu a témuž státu. Osobnost jest individuum, t. j. něco svou podstatou nedělitelného. To platí pro všechny osoby, fysické i právní, suverenní a nesuverenní.¹

Představa o dělitelné moci státní vychází od průměrné kompetence dnešního jednotného státu. Poněvadž ve státě spolkovém tato kompetence jest rozdělena mezi dva státy, zdá se na prvý pohled, jakoby státní moc sama mezi ně byla rozdělena. Tu se však chybuje v tom, že se z existence státní moci soudí na rozsah její kompetence. Bylo však shora ukázáno, že náleží zcela v dobré zdání suverenní moci státní, jak daleko chce činnost svou projevovati. Dlouhou dobu scházela státu správa vyučování; v Anglii dokonce teprve v nejnovější době nabyla tato správa značnějšího rozsahu. Proto však přece stát bez vyučovací správy nemá pouze fragmentární moc státní. Německé Říši náleží toto odvětví správy jenom zcela výminečně: patří spíše skoro výhradně státům členovním. Tato vyučovací správa nenáleží snad svou podstatou jednotné moci státní, složené ze státní moci říšské a moci státu členovního, nýbrž — krom oné výjimky — jenom moci státu členovního. Právě tak zase správa námořnictví jest věcí jen říšské moci, nikoli snad nějakého vyššího celku, projevujícího se jenom v mocech částečných.

A tudíž ani suverenita ani státní moc není rozdělena mezi stát spolkový a členovní. Rozděleny jsou

ve Schmollerově Jahrbuchu 1883, str. 1157 nn., Deutsches Privatrecht I, 674, pozn. 51.

⁴ Srovn. i případné kritiky tohoto učení u Labanda I, 74. G. Meyer 39, pozn. 6.; Rehm, Staatslehre 120 nn.

předměty, k nimž se státní činnost odnáší, nikoli subjektivní činnost, jež se těchto předmětů týká.

Podle toho ani stát členovní nemá pouze fragmentární moc státní. Spíše jest omezen počet předmětů, vzhledem k nimž se může tato jeho moc ve smyslu ústavy spolkové projevovati. Fragmentární moc státní by se naskytovala tam, kde by se funkce vladařská nemohla zcela projevovati, když by tedy na př. nějakému svazu přináleželo právo svobodného zákonodárství v určitých oborech, a vláda by pak dle těchto zákonů nenáležela jeho orgánům, nýbrž orgánům státu nad ním vládoucím. Členovní státy však mají všechny nutné orgány státní a vykonávají všechny podstatné materiální funkce státní. Kdyby byly v tomto zřeteli omezeny, přestaly by vůbec býti státy a klesly by na svazy, jejichž moc by již nejevila charakter moci státní.

Tím jest nauka o podstatných vlastnostech státních vyčerpána. Co se tu a tam ještě uvádívá jako taková vlastnost, není nic jiného než opis uvedených již státních znaků. Tak na př. nezodpovědnost, neodolatelnost, věčnost státní moci – kteréž vlastnosti přirozenoprávní theorie vytýkala jako zvláštní znaky – nejsou nic jiného nežli jiné výrazy pro svrchovanost státní moci, a ty ještě nejsou prosty lečjaké pochybnosti. Tak představu nezodpovědnosti moci státní a to i moci suverenní sotva lze sloučiti s dnešním mezinárodním řádem, nemůže-li taková moc cestou řádného jednání právního býti volána k zodpovědnosti.

26/12.